

ART LIMES

KÉP-TÁR XXVI.

DÖMÖS, PILISMARÓT ÉS MŰVÉSZEI III.

2024.4

TATABÁNYA

TARTALOM – 2024.4 – III. RÉSZ

3. PORTRÉGALÉRIA (P-Z) – A 2024. 3. SZÁM FOLYTATÁSA

- 257 Wehner Tibor: Repdeső madárkalitkák. Püspöky István grafikusművész kiállítása
- 261 Gaál József: Árgyéhus búcsúja. Püspöky István (1950–2018)
- 263 Jász Attila: Kalitkába zárt gyertyaláng. Püspöky István grafikus verseiről
- 265 Mészáros István: Festett tündér-groteszk. Látogatás Szabó Vladimírnél
- 269 Supka Magdolna: Tenyészet és enyészet. Szabó Vladimír grafikái
- 273 (e. a.): Udvary Géza gyűjteményes kiállítása
- 273 (m.): Udvary Géza gyűjteményes kiállítása
- 273 Udvary Géza műtermében
- 275 Őnarckép (Udvary Géza)
- 277 In Memoriam Udvary Géza
- 279 (k. s. i.): Várady Gyula
- 281 Hírek. Elhunyt művész
- 281 In memoriam Várady Gyula
- 285 Frank János: Vaszkó Erzsébet
- 287 Hann Ferenc: Vaszkó Erzsébet
- 288 Lóska Lajos: Vaszkó Erzsébet 1902–1986
- 291 Csegezi Tamásné: Alkotó négy évtized a bélyegért
- 297 Szomoró György: „Az életem összeforrt a Dunakanyarral”. Látogatóban Vertel Józsefnél
- 301 Wehner Tibor: A magyar bélyeg lírikusa.
Emlékezés Vertel József grafikusművész születésének 100. évfordulóján
- 305 Lyka Károly: Zemplényi Tivadar
- 310 D.: Zemplényi Tivadar (1864–1917)

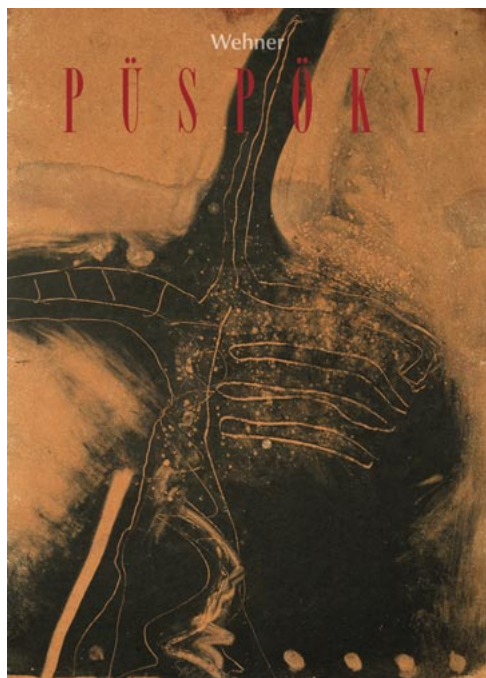
4. KÉPGALÉRIA

- 313 Fotók, képek, megnyitók, dokumentumok

5. BIBLIOGRÁFIA

- 329 Wehner Tibor: Dömös és Pilismarót művészeti irodalma

Püspöky-album borítója a *Látomás* (2003) című művével

Püspöky István: *Római totem*, 1985

Püspöky István: *Árgyélus éjszakái I*, 1985

Wehner Tibor

REPDESŐ MADÁRKALITKÁK

PÜSPÖKY ISTVÁN GRAFIKUSMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Püspöky István: *Hommage à Kristóf Ágota IV, 2002*

A hetvenes években a magyar művészetben központi jelentőségűvé emelkedett a madárkalitka képi motívuma: 1971-ben Haraszty István mobilszobrász elkészítette azt az aktuális rendszer működésére finoman utaló *Madárkalitka* című alkotását, amelynek állandóan nyitott ketrecajtaja csupán akkor záródott be, ha a benne őrzött kismadár az ajtónyílás felé közeledett. 1975-ben ugyancsak egy szobrász, Kő Pál alkotta meg azt a szimbolikus jelentéstartományokba emelkedő, a bezártságot és a szabadságvágyat fájdalmasan ütköztető *Szárnykészítő* című kompozícióját, amely egy madárkalitkában kuporgó, szárnykészítéssel foglalatostkodó figurát jelenített meg. És 1979-ben a budapesti Stúdió Galériában Püspöky István grafikusművész megrendezte önálló kiállítását, amelyen kifüggesztett egy fekete szemüvegekkel megrakott szecessziós madárkalitkát, és mellette felsorakoztatta azokat a kalitka-rajzokat, amelyekkel játékosan és keserűen azt jelezte, hogy a korszak és a térség jelképévé ez a szabad szárnyalást drasztikusan korlátozó

tárgy vált. Az első madárkalitka-rajzok megalkotása és bemutatása óta látszólagos változásokkal terhes negyed század pergett le, és a legújabb Püspöky-rajzokon változatlanul jelen van e motívum: a művész ragaszkodik jelentéshordozó, intenzitását nem veszítő jelképéhez, képépítő eleméhez.

A Püspöky-képvilág természetesen nemcsak e tárgy tükröztetésére, a madárkalitka megjelenítésére szorítkozik, hiszen a lassan a nagy öregek nemzedékéhez sorolható, egykor Miskolc vonzaskörzetéből indult grafikusművész alkotásain fel-feltűnedeznek népmesealakok, és e grafikai munkásság fontos inspiratív forrása a világirodalom és a kortárs irodalom egy-egy alkotása is. Persze a hagyományos kategóriákkal, a megszokott fogalmak használatával – mint amilyen a grafika, a grafikusművész – óvatossággal kell bánnunk, ugyanis Püspöky István is csatlakozott azon, a múlt század hetvenes éveiben a magyar grafikában fellépő művészek csapatához, akik a klasszikus értékeket és vívmányokat, a hagyományos formákat és eszközöket megtartva, de azokat továbbépítve, megújítva készítették, készítik munkáikat. Püspöky István tusrajzai és monotípiái, sokszorosító technikával – többek között már számítógéppel is – készített lapjai szinte sohasem tiszta, egynemű alkotások: a művész az utólagos beavatkozásokkal, a festői és a grafikai eszközök és elemek ötvözésével, az egyediség és a sokszorosítás határvonalait elmosó eljárások alkalmazásával különös izzású, feszült képi világot bontakoztat ki a szemlélő előtt.

Líraiság, expresszivitás, szürrealitás – talán e három jellemző segítségével fejthetjük fel legkönnyebben a Püspöky-művek felületi rétegeit, amelyek e három attitűd, szemlélet, kifejezőmód szintézisében, együtthatásában fejtik ki különös hatásvilágukat: az érzelmek mélységeinek feltárásával és szabad, korlátotlan áramlásával, a tudatosságok, a határozott szándékosságok és az ösztönösségek, az önkéntelen

Püspöky István:
Római angyal, 1985

kifejezések által egyszerre vezérelten, a valóság és a fantázia határvidékén konkrét és elvonatkoztatott formára lelvén. Püspöky István hol a fekete-barnás-vöröses, balladisztikus foltokat hangsúlyozó, hol az idegesen vibráló, szálkás vonalrajzokat kiemelő, a puhaságokat és az élességeket ütköztető borús látomásai, izgatott emlékidézései, a vad kuszaságokba, a nehezen felismerhetőségek, a sejtésszerűségek, a nyomszerűségek világába kalauzoló grafikai gubancai konkrét valóságelemeket, tárgyakat és alakokat idéznek meg és ugyanakkor megfoghatatlan jelenségeket, gondolati tartalmakat, pontosan leírhatatlan formákká kristályosuló szenvedélyes emóciókat ragadnak meg. Ezek az érzelmekkel mélyen áthatott, intenzív hatásvilágot

érvényesítő kifejezések egy abszurditásaival szükségszerűen konfliktusokba keveredő, súlyos ballasztokkal terhelt – vagy talán az egyensúlyaitól veszélyessé fosztott – nyugtalanító világgal szembeábrándítanak. Ez a nyugtalanító világ: a valóságos külső színtér és a belső, a háborgó lelki jelenségek birodalma.

Püspöky István 1950-ben Miskolcon született, ebben a városban ismerkedett meg a mesterség alapjaival, és a miskolci grafikai műhely volt több műegyüttese létrehozásának színtere. Jelentős állomás volt pályáján – sok más szakmai díj elnyerése mellett – az Országos Grafikai Biennálé Nagydíja, amelyet 1987-ben kapott meg, s itt, szülővárosában rendezte meg 2003-ban az ez idáig kifejtett munkásságát

Püspöky István:
Római Pieta, 1985

összefoglalni hivatott visszapillantó kiállítását is. A három évtizedes termést szemlélve P. Szabó Ernő művészettörténész állapította meg:

„... tovább vezetik ezek a művek nézőiket a múlt és a jövő titokzatos mélységei között, a lélek és az élet igazságai felé, amelyeknek létezéséről mindannyian tudunk, oly sok reménytelen igyekezetet fejtve ki birtoklásukért. A múlt és a jövő közötti pillanatokot megragadva Püspöky a jelen idő dokumentumaiként készíti műveit, amelyek vágyakat, készséget, nyitottságot, odaadást vagy éppen kétségeket fogalmaznak meg. A lélek és az érzelmek rezdüléseit mutatják fel, mert alkotójuk ezekben érzi megfogalmazódni a teljességet, ezekben látja fölvilanni az egymás mellé kerülő

színekben, vonalminőségekben, felületi hatásokban a világ vizuális eszközökkel megragadható egészét.” Ez a soroksári kiállítás főként az elmúlt két-három év alkotásaira koncentrál, s így csupán futó bepillantást adhat Püspöky István festőivé avatott grafikai világába, de szuggesztív és különös volta arra ösztönöz, hogy megismerjük a korábbi művek hosszú sorában testet öltő, a három évtized munkásságát dokumentáló előzményeket is, amelyek értékei – talán az igazi műalkotások sajátossága ez – nem fakulnak meg az idő múlásával sem.

(Elhangzott Budapesten, a soroksári Galéria '13-ban, Püspöky István grafikusművész 2004-ben rendezett önálló kiállításának megnyitóján.)

Püspöky István: *Repülés I*, 1992

Püspöky István: *Hommage à Radnóti*, 1984

Püspöky István: *Sorsunk... (Hommage à Széchenyi)*, 1989

Püspöky István: *Hommage à Kondor*, 1986

Gaál József

ÁRGYÉLUS BÚCSÚJA

PUŠPÖKY ISTVÁN (1950–2018)

Árgyélus bezárja műhelyét, apró öszvérét nyergeli, kocog az ég peremén, nevetve megkocogtatja a fémesen fénylő csillagocskákat. Felmálházza önmagát is, őrző angyalok, vidám koboldok serege batyujában. Kezében nyitott ketrec, angyalszárnyú gyöngytyúkját eregeti a lemenő nap fényében. Holtak árványhaj ujjai integetnek, a temető kőkerítésén Cszimas Kandúr bámulja a madárseregeket. Dömösi hegyoldalon a fény utolsó hullámai visszahullnak, az erdei sárfolyam csöndes szürkében. Még maradt egy kis égetett okker fénybog, zöld földre permetezett aranyárga pöttyök. Mintha Árgyélus palettája lenne a szomorú hegyoldal. Már tavasz merészkedik a lemenő napfény nyiladékain, de vonakodva búcsúzik ma a Nap, egy pillanatra megállította az időt, csak azért, hogy lásd búcsúzó fényének karcolatát. Táguló vörös egy szemével nézi, ahogy az elégett pernye szálldos, ahogy a toll kirepül a párnából, ahogy a lélek elszáll, ahogy Árgyélus rászórja jeleit szabaddá vált, újraéledő madaraira, pegazusaira, kirajzott angyalaira. Szétszórt rózsavenyigehalmok, egymásba gabalyodott, metszett faágak, görcsös szőlőtőkék, korhadó, bomló fák hajlatai, odvai, rozsdás rácsok, tépett drótkerítések, mind-mind Árgyélus rézkarcai. Mintha minden láthatóbbá válna részsút eső árnyékokban, mintha a természet is búcsúzó tiszteletét tenné, a föld bőrén ráncok, gödrök, gyűrődések, vágások. Mintha a fény az árnyékkal is erői beszélne, hogy egy jelhagyó hétmérföldes csizmájával jókorát lépve, lelke még az égi tükrön is átrendülve kibontakozott a föld öleléséből.

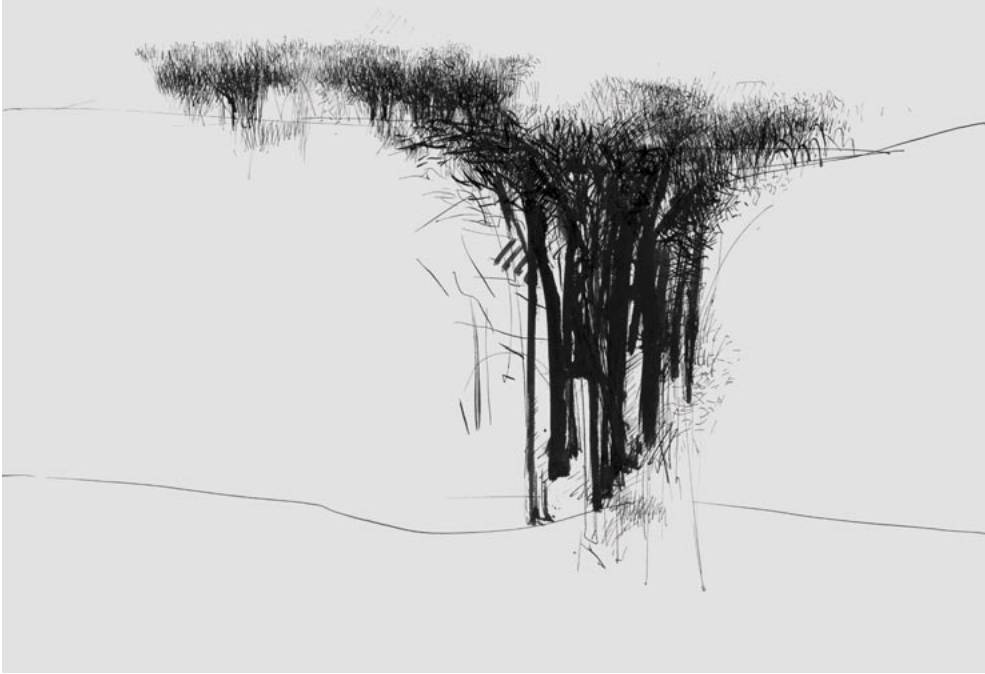
Nézed az itt hagyott jeleket, egyszer mintha pók szötte volna, választékos szabályok szövedéke, burkoló rács, de mindezt csak azért, hogy felszabadult gesztussal szétzilálva, mint tiltást vagy elfojtást eltörölje, egymással küzdő jelek rétegei, egymásra rakódó érzelmek fátylai vásznon, papíron, megmart rézlemezen. Karvalylábak és kolibriszárny-

verdesések nyomai, ahogy a tollak, pihék a dúcra hullva a felkarmolt felületen eggyé maródnak. Bandázsoló gesztussal burkolt lények, angyalok denevérszárnyakkal, áldozati állatok kimératesttel, ténfergő szentek és botladozó bolondok. A vonalak, mint élő erek a hegyes karctüvel felsértve szétrnylnak, irányíthatatlanul kifakadnak. A merengő alakok sebzetten, bíbor foltokban várakoznak.

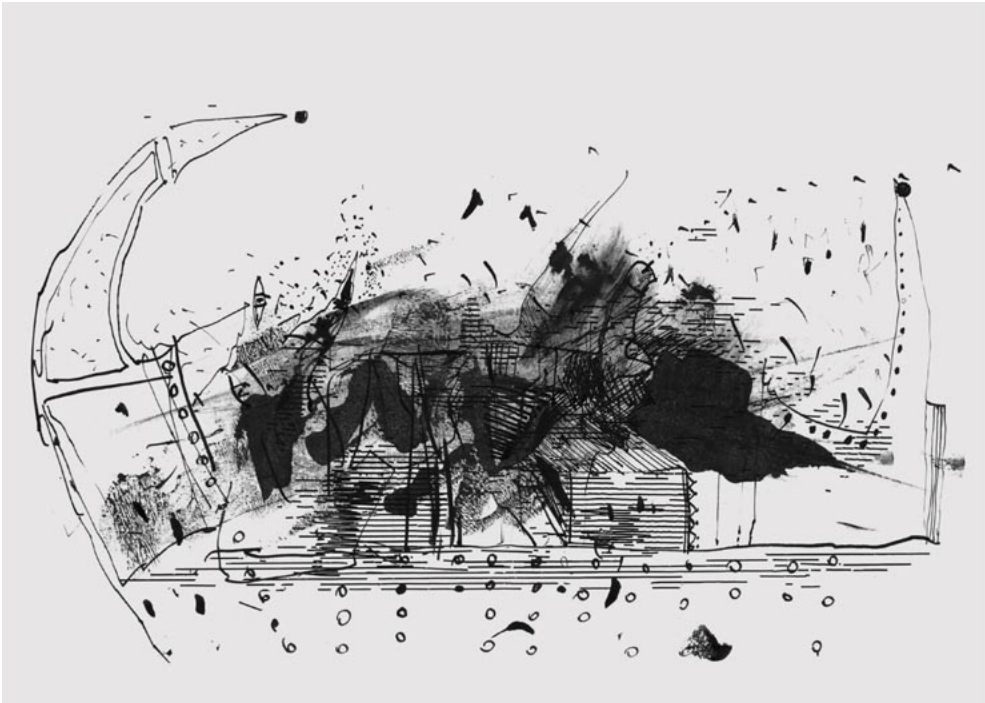
(Élet és Irodalom 2018. március 29.)

Püspöky István: *Corpus*, 2005

Illusztrációk Püspöky István *Tékozló magány* című kötetéből

Jász Attila

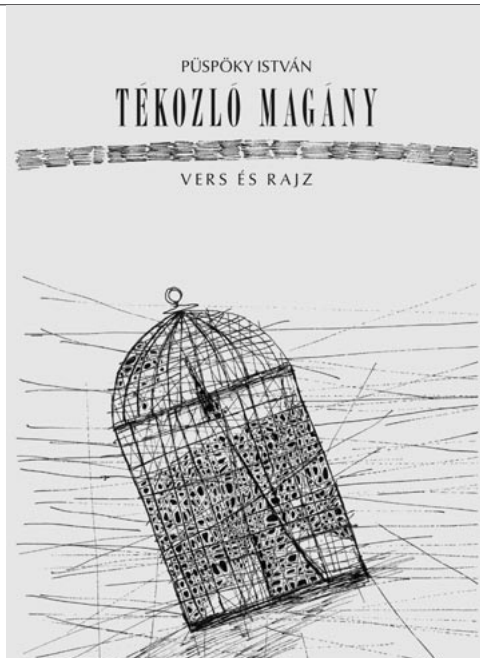
KALITKÁBA ZÁRT GYERTYALÁNG

PÜSPÖKY ISTVÁN GRAFIKUS VERSEIRŐL

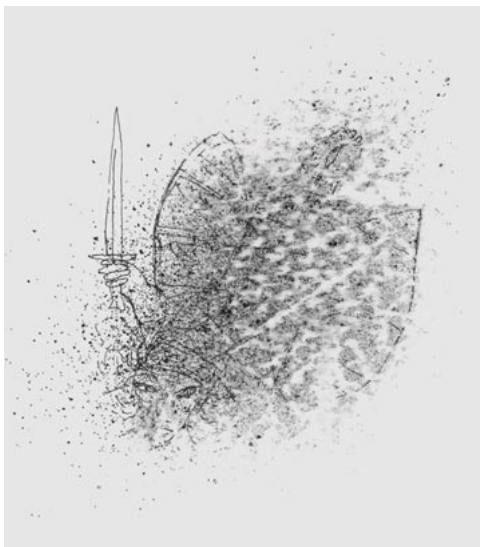
Egy szál gyertyát teszek a kalitkába, meggyújtom, mintha e gyertyaláng fényénél olvasnám a verseket, sárga papíron, szikár, szálkás betűk javítgatják az írógépellt vagy stencilezett szöveget, olykor rajzok, firkák magyarázzák, tágtíják vagy árnyalják a jelentést, teszik átívelhetővé a távolságot múlt és jövő között, a régi kéziratok és a hamarosan megjelenő kötet között, óhatatlanul jelen vagyok, érzem a jelent a versekből, mindegy, hogy egy másik évezred hatvanas-hetvenes éveiben, vagy egy új évezred kezdetén datálódtak, egységes, karakteres látásmód teszi átélhetővé a leírt pillanatot, jól esik megállni benne, beleállni, hiszen egy jó versnek csupán ennyit kell tudnia, megszüntetnie az időt, hogy a most mindiggé válhasson, és ne növelje a káoszt, hanem csökkenitse, törekedjen harmóniára, emlékezzen rá, honnan jött és hova tart, Püspöky István már itt, ezeken a megsárgult papírlapokon pontosan tudta, felkészült, két témája van mindössze, mint minden valaha élt igazi költőnek, szerelem és halál, tékozló magánya e két látszólagos szélsőség között ingadozik, ingázik folyton, míg végül a halált szerelmes viszonyba vonzza legszebb, utolsó verseiben, ezért egy szál gyertyát teszek a kalitkába, legfontosabb motívumába, és meggyújtom, égjen érte szabadon.

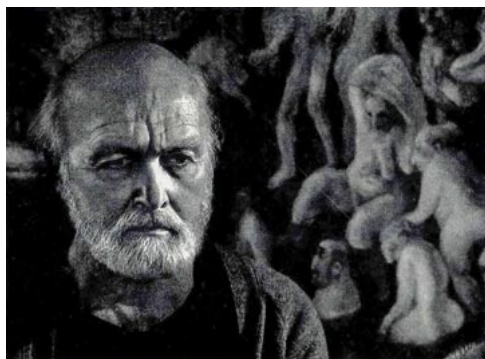
PiSta/

Kapargatod az eget oda-vissza,
karcolgatod csak össze-vissza,
míg látható nem lesz egy láng-
ként lobogó angyalszárny.

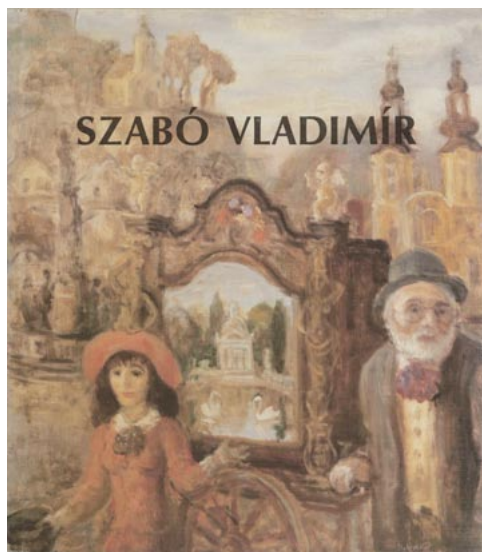

Könyvborító és illusztráció
a *Tékozló magány* című kötetből

Szabó Vladimír-portré, 1983 és egy katalógusborító

Szabó Vladimír: *Molière a tanyán*, 1949

Mészáros István

FESTETT TÜNDÉR-GROTESZK

LÁTOGATÁS SZABÓ VLADIMIRNÉL

Félig kész, olajszagú, lebilincselő képek a dömösi padlásszoba falának támasztva. Nézem őket eltűnődve, s egyszer csak bemozdulnak a tündéri, groteszk figurák. Előjönnek a régebben megfestett, jól ismert alakok, a gordonkázó férfi, a lágyan-suhogva lovagló aklány, a vágyakozó piktor. Szabó Vladimír álomfiguráit tiszta dallam sodorja a szűrt fényű szobába, ahol élőképben is gyönyörködhet a látogató, csodálhatja az éles kanyarral sziklahegyet kerülő Dunát.

Beszél hozzám a nyolcvan évét elhagyó bölcs, szavait hallgatom, csillogó szemét lesem. Beszél, regél a magyar Aesopus és valahonnan – talán a végtelenből – közelünkbe úszik az *Istentől elhagyott táj* kompozíciója. Újra föl villan a durván felfogott meztelenség, kővér asszony-test csúfoltatik a fürkésző férfiszemekből. Két tünődés közti szünetben a Duna is kitárja titkát, elsüllyedt gályát és időtlen katedrális képzelek a finom főnyebé, fényreflex csillan a víztükörben, és a parton mintha Dózsa népét sodorná elő a múlt.

– Ismeri a Dózsa-képeimet? – kérdez a mester bizonytalanul.

– *Bevallom, volt időm készülni...*

– Nézze, az én koromban már fárasztó vendéget fogadni. De most szerencséje volt. Úgy látszik, jót tett ez a frissítő fuvallat. Könnyű vagyok, nem bánom, ha visszapörgetjük az idő kerekét.

Rám néz. Mindent tudó, a vesémbé lát. Kimondatlanul is a legfontosabbra figyelmeztet – „múlhatatlan múltassággal, régiokról való emlékezéssel üzeni a vidám jelennek...” Íme, a varázsló festő! Szíve körül örök tavasz nyílik, pedig a lába téiben jár már... Vidám legényekkel lépdel könnyedén, előttük csábos leányok szoknyája perdül. Színek tündökölnek körülöttünk, a senkivel nem mérhető, saját útját járó, magányos festő szívárványszínei. Mit mesél nekünk bukolikus hangvételű művészetével? Mindig ugyanazt hirdeti, hogy az élet mindennél gyönyörűbb. Meglepően magabiztos. Teheti, hatalmas múlt áll

mögötte. Ővé az életünk minden megfestett idillje, övé a tündérmesék minden varázslata. Kezével int, álarcosok, komédiások szuggesztív karneválja táncol körülöttünk, miközben a „régiséggýűjtő” az emlékezés tavához vezet. És finom rajzú képen „az alacsony víz felszíne alatt hunyt szemmel fekszik a szépséges fiatal mátkapár... Vízisikló iramlík a férfi szíve felé... a vízparton vőlegény meztelen, agg mása térdel... mögötte áll az egykori menyasszony – öregem.”

– Az öregség még nekem is dráma, pedig csodálatos szabadságnak tartom az elmúlást, az időtlenségbe olvadást. Egyébként, aki nem szakadt el a meséktől, akit a varázslások ma is elámitanak, könnyen megértheti a festményeim.

Rábólintok, hiszen valóban bizarr kettősség varázslatában él az, aki Szabó Vladimir világát megkedveli.

– Szeretem az életet, és imádom a természetet. Határozottan jót tesz az egészségemnek és a munkásságomnak, hogy tavasztól őszig a szabadban élhetek. A kedélyem is jobb – mondja az öregség sérthetetlen nyugalmával. Látszik rajta: gyermekkorától az ámulásokhoz szokott.

– Ez a beépített padlástér bőven megfelel műteremnek, hiszen méternél nagyobb képre már nemigen vállalkozom. Sose tudhatjuk, mitől megy jól vagy rosszul, amit csinálunk. Az biztos, nálam nem számít az öregség. Sőt! Most festek úgy, ahogy mindig szerettem volna festeni. A képeim részletgazdagabbak, ugyanakkor kisebb egységet ábrázolok. Öregkori eszményem ez a törekvés...

– *És a mondanivaló?*

– Egyszerű az is! A világunk értékes, gyönyörű!

– *Tehetség?*

– Isteni ajándéknak tartom. A legigazabb pillanatomban nem győzők eléggé hálálkodni érte a gondviselőnek. Én mindig szabadságban éltem – szabaduló voltam. Előbb illusztráltam, aztán jött a szocreál korszaka...

Szabó Vladimír: *Dózsa népe*, 1953

– *És most?*

– A reményt táplálom a jobb iránt az emberekben. De nem bízom eléggé fajunkban! A dolgok bölcs elrendezésében jobban hiszek. ...Emlékek bukkannak fel bennem mostanában. Sokszor kérdem magamtól: miféle ember vagyok és voltam én? Jó néhány emléket már nem tudok elhelyezni sem... Abban viszont biztos vagyok, amit az ember megalkot, amire igazán büszke lehetne, halvány utánpótlás annak, ami már régen megvalósult.

– *Legfontosabb tervei?*

– Rengeteg elkezdett képem van... aztán szeretnék még élni is! Az élet a legszebb ajándék... Hogy mi célból születünk? Nemigen tudhatjuk, de egyre inkább úgy gondolom, talán az öröm az élet igaz értelme. A festő arra való, hogy reményt tápláljon, érdemes élni, emberek... Még akkor is, ha a teljességet nem érzük el, ha a dolgok mélye titok marad...

Ősszel a budapesti Várszínházban, jövő nyáron pedig Sopronban készül kiállítani a mester, hogy

festett álmainak legújabb szereplőit megismertesse velünk. Ülök az ősz szakállú festővel szemben, és meglesem, ahogy az emlékek tavából merít. Közben Ő is képpé válik, beolvad a mozgó kompozícióba, s a mindenséget ölelő Aesopus új terek röplő festője lesz... Búcsúzom, és eszményi aktok, torz öregemberek emlékét viszem magammal, és persze a Balassagyarmaton született, minden konvenciótól mentes, kétszeres Munkácsy-díjas művész varázsa is velem marad. Eltűnődöm: kiváló filozófus lehetne. Festő lett, aki nemcsak Rómát, Párizst, Brüsszelt hódította meg, hanem minket is. Rudnay, Csók István, Vaszary János tanítványa, utánozhatatlanul tündéri és borzadályt keltő, naiv és bölcs – mélyen emberi. A harmincas években grafikáival vált ismertté. Szelíd iróniája, groteszk látásmódja, nosztalgikus tisztaság-vágya vezérli ma is. A létezés és az elmúlás képeit festi. Az elmúlását, amellyel az életet ünnepelteti. Szabó Vladimír új kozmoszt teremtett nekünk, ragyog benne a Nap, a festő kozmikus szeretetétől izzik...

Szabó Vladimír:
A papi város, 1986

Féli fajnkat a jövőbelátó. Holnap talán megfesti a kettős portrét, amelyen fiataalkori önmaga zokog egy angyalarcú lány árnyékára borulva. Árnyék az árnyékon, a végső robbanás után... Félti fajnkat, a képen így szólnak egymáshoz az árnyak. A szemed, telihold köldököd hova lett? Medencesérülten látnálak inkább, többszörös nyílt végtagtöréssel, mint így. – Kómásan is érezhetnéd a hajnalt. – Galaxiscsokorba szednének az éjszaka fénybimbós csillagait. Vergődő szíved tenyeremben tartanám, akár a horizont izzó kupoláját. – Bár sírna bennünk a félelem még! Bár térdelhetnének fölötted! – Oldanám hangsúlyos kontrasztjait. – Kezünkben csillogna könnyen formálható termita földanya. – A téridő robbanó magja még

elakadna. – Nap tüzét nem vakítaná a fény. – Még nem égnének a percek. Még ölelnél gyöngyöző földnyenyen. – Isten szívében, öledben pihennék. – És nem feszülnék árnyékként téridő-keresztben. – Egekbe robbanó földanyánk fákat, növényeket, állatokat nevelne és minket is. – Kitöltve ezernyi csillagfelhőt, szupergalaxis nem lenne szemed. – Időszakadékbba, táguló semmibe zuhannánk. – De te ott is árnyéknak is szeretnél árnyék-szerelmem...

Lehet, hogy Szabó Vladimír soha nem festi meg ezt a vásznat, de szívében örökké él ez a kép. Kérdően nézek rá, és ő bólint.

(*Dolgozók Lapja* 1986. szeptember 13.)

Szabó Vladimír: Nagymaros, 1982

Szabó Vladimír illusztrációja, 1982

Supka Magdolna

TENYÉSZET ÉS ENYÉSZET

SZABÓ VLADIMIR GRAFIKÁI

Néhány esztendő híján fél évszázada immár, hogy várakozással néztem Szabó Vladimir érkezése elé a *Híd* című folyóirat szerkesztőségében, ugyanis lapja illusztrátorának Zilahy Lajos a mesterlövész biztonságával őt szemelte ki, s éppen kedveltjeim, Krúdy, Nagy Lajos, Tersánszky irányára gondolva elsősorban. A fiatal piktor alakja úgy maradt meg emlékezetemben, a kissé elvonatkozott, archaikus mosolyával, mint akit a néki idegen környezetben az elvarázsoltság oltalmazó légköre vesz körül. Testi jelenléte ellenére távollevőnek hatott, talán messze sóvárgó tekintete, valószínűtlen kékségű szeme miatt, melynek átható rezzenetlensége leginkább az elemek rejtélyes nyugalmára hasonlított.

Csakhamar az akkoriban festett tengerparti képein találkoztam ismét ezzel a különös kékszeműséggel, amint az a halászok és halaskofák cserzett arcbőre alól villant elő. Mi több, az ezüstösen heverő halaik halálba dermedt tekintetében is mintha tilalom, a mélység titkáról való hallgatás – és rémlátások – kéklettek volna...

Ez az első benyomásom elevenedett fel vagy három évtized múlva, mikor a mesterről szóló kismonográfiám kapcsán a nosztalgiai felől kérdeztem őt, s a *Halász* című festményének ihlető közegéből szólalt meg: „Gyermekkorom óta a víz, főleg a tiszta, az átlátszó víz tölt el csodálattal. Hogyan lehetséges, hogy az óriási víztömeg, a tenger, átlátszó tud lenni? Felnőtt koromig nagy vizet csak zavarosat láttam. De gyerekkoromban, a magyar vasútról, tiszta vízű tócsákat! Ez a legnagyobb gyermekkori élményem. Ebből kerekedhetett az a másik nosztalgiam a nyugalmas, a »problémátlan« halászellet iránt.”

Szavait, s a szavak mögötti csendet hallgatva, határozottan éreztem, hogy piktúrájához az egyénisége és élményvilága felől kell elsősorban közelíteni, nem pedig műtörténeti kategóriák, stílusismévek alapján. Mit sem árulna el művészetéről például egy olyan meghatározás, mely őt a színkálája, tónusai és plein

airjei szerint a posztimpreszionisták egyvelegébe, avagy természetelvű látásmódja, rajzának ábrázoló jellege miatt egyszersmind a realisták közé sorolná. Még az ún. „római iskola” diktandója sem fogott rajta, pedig annak vonzaskörében élt négy évig, 1930–34 között, római ösztöndíjasként – ízes elbeszélőkedve, éles karakterérzéke levetette magáról ennek az „artistikus élettelenséget” sugalló irányzatnak hűvösen elegáns, klasszicizáló maníját.

Továbbá tévedés lenne – bár előfordult már – az ő festői egyéniségét a rajzolóétól különválasztani. Festményeinek világa csakis a tartalom-szín-forma szoros hármasegységében ragadható meg. Koloritja híven szólaltatja meg a vonalak partitúráját, vagyis a rajzolata teljességgel színné szublimálódik. Olyasformán, ahogyan azt Szalay Lajos, rajzművészetünk kiváló mestere állította róla: „Memling óta Szabó Vladimirhoz foghatóan nem rajzolt senki!” A rajzon itt az ecsettel, színnel való, lehetőfinomságú modellálást kell érteni, amivel ő nem a „tisza festészet” sajátlagosan képzőművészeti elveit követi – inkább az élet hőjétől átjárt színélményeit stilizálja át bárszonyosan derengő színharmoniókba, a tiszta költészet előadói műfaját választva mondandójához.

Mintha az életelixír titkát kutatná ő is, miként az egyetemes művészet nagy mágusai – a Rembrandt- és Goya-félék –, akik alkotásaikba oltják bele a soha el nem múló elevenesség érzéki varázsát, a színeikből, formáikból sugárzó létörömöt – az elmúlás, a nemlét rémével szemben. A létezést ünnepli ő is képeinek legkisebb zugáig, a dús vegetációval, életfák hatalmas lombkoronájával, életvizet gyöngyöző forrásokkal, a parkok megelevenedő kőszobraival, tavaszköszöntő lenge kisasszonyokkal, virágkalapos, merengő hölgyekkel, májusfával, szalagos falusi menettel, aranyló alkonnyatban poroszkáló csordákkal –, de még a csendet éltető hangzatokkal is, a kolomp- és harangszóval, a műtermi áhítatban felhangzó gordonkával, és

Szabó Vladimír: Öreg festő

Szabó Vladimír: Nagyváros

Szabó Vladimír: Komp, 1967

Szabó Vladimír
dömösi házában
Vertel Lózsffel

a csepp leányka hegedűjátékával a cipésznagyapapa pincelakásában...

Csakhoggy ugyanitt a szárnyast kopasztó nagymama fogatlan arca pulykásodik, százáncú kezében a pulykaláb griffkaromszerű; a pinceablakhoz felfuttatott virágözön illata még ellepi a dohot, s az avított cipők kunkorodása olykor szírom alakot ölt, de bizony megindult már az alattomos hasonulás a szép és a rút, a tenyészet és az enyészet között...

Az idillitől való búcsú nem egyszerre történik, és nem is egyértelmű. A művész csepűrágók, csúfolkodók figurájával cseppent fanyarságot eszményi tájakkal keretezett meséjébe – mígnem elérkezik az illúziók felszámolásáig; ha nem is végleg. Hatvanesztendő korában egy súlyos szívrohama váltotta ki belőle a „betegség és öregség elleni felbőszülésképpen” azt a főművét, egy rajzsorozatot, mely sok további festményének és karcának lett tematikai magva. E lapokon ádáz viadal folyik a szelíd élet és a vad halál között: a virágüzletbe az üdvözült ifjú párt ártatlan szépségű, de húsevő orchideafélék csalogatják be, ott tátogó halak ríogatják őket, majd belerettennek a vaskos virágáruső borzadályos mutatóványába, amint kígyóval békát etet. Másik lapján rengő vagy éppen lottyadt idomú vénségekkel kánkánt táncoltat a művész, bénák, gnómok, csonkoltak vigasztalan állapotát mutatja, anélkül, hogy kegyetlenséget, részvétlenséget éreznénk jellemzése mögött.

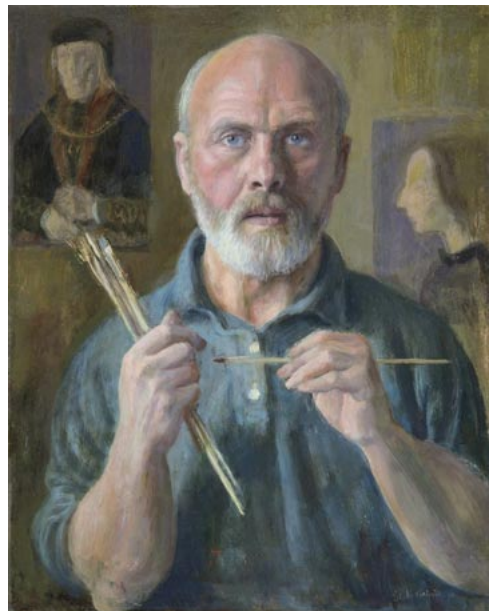
Sőt, a padlásszobákban, szegényes ereklyéik, kihűlt vaskályháik, csorba lavórijaik között üldögélő öregasszonyok, a magányukon tűnődő bohémek, agglegények, a tengerfenékre süllyedt konflisokban sértetlenül utazgató örök mátkapárok megelevenedő alakja mintha egy-egy sajgó emlékképet idézne a művész életéből...

Ő valóban festészetünk utolsó vérbeli romantikusa, s boldog lehet, aki kortársaként még együtt álmodhat vele, hiszen létünk világárányú fenyegettségében művészete enyhet, oltalmat nyújt. Mert

amikor névtelen félelmek, balsejtelmek kísértének, ő elvezet bennünket a csitulás tájaira, régi kapumélyedések, zegzugos utcák, falusi és külvárosi palánkok meghitt hangulatába, temetők vigaszos csendjébe, ő az, aki nem hagyja fásultságba fúlni az ünnepnap koradélutánokat, ő aki regényessé varázsolja s kimentti a megszokottság közönyéből a Városliget- meg a Feneketlen-tavat. Ő még képes felidézni a sült alma illatát nagyanyánk szobájában, és elhítenni velünk, hogy elhunyt szeretteink éjszakai lépte nyomát megőrzi a hajnali rét.

(Kortárs 1986(2)117–122.)

Szabó Vladimír: Őnarckép

Udvary Géza a műtermében, 1927

Udvary Géza: Színes foltok, 1914

Udvary Géza: Píknik az erdőszélen

(e. a.)

UDVARY GÉZA GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

Az Eggenberger-műkereskedés Kecskeméti utcái szalonjában rendezti kiállítását Udvary Géza, azoknak a szerény és elvonult művészeinknek egyike, kik a maguk álmainak élnek. Szimpátiás egyénisége, mely a múlt emlékei között érzi otthon magát és régi századok formai és színinspirációiból merít ihletet, igen kedvezően mutatkozik meg itt, régibb és újabb alkotásai között. A művész nagy kompozíciói közül csak egy, a *Szomjazók* című fért el kis kiállításán. Ez meg egyéb kompozíciói a nagyszabású feladatokat kereső ambíciójáról és képzeletének gazdagságáról tesznek tanúságot. Természettanulmányaiiban is az olyan motívumok iránt érdeklődik, amelyek képzeletét izgatják: régi városok régi utcái, régi házak benyílói és interieurjei iránt. Közöttük vannak legfinomabb alkotásai.

(Az *Ujság* 1917. november 4.)

m.

UDVARY GÉZA GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

Az Eggenberger képszalon helyiségeiben Udvary Géza képei kerültek a közönség és kritika elé. A művészeti esztendő gyorsan váltakozó eseményei között ez az egyébként sok finomságot rejtegető kiállítás nem kapta meg érdem szerint megillető helyét, pedig megérdemelte volna, hogy a kritika is, a közönség is sokkalta nagyobb figyelemmel fogadja a bemutatót.

Udvarly ezidén Selmecen nyaralt. A gyönyörű vidék, s a régi város szépségei közepette rengeteget dolgozott, s munkájának eredményeként megvesztegetően finom vedutákat hozott haza. Erről az oldalról nem ismertük a művészt, s most amikor nagy kompozíciói között szóhoz jutnak a selmeci képek, egy egészen új, más Udvarlyt állítanak elénk. Rajzbeli tudás, kifogástalan színérzék szól hozzánk a képekről, amelyek a mesterségbeli kvalitások mellett tele vannak kultúrával. Az Udvarly kiállítás elsősorban erről beszél, s érdemes e ténnyel

néhány sorban foglalkoznunk. A modern művészet termékeit vizsgálva mindenkinek fel kell hogy tűnjék, micsoda végtelen sivárság beszél vásznakról és szobrokról. Több-kevesebb technikai fogással intézik el legtöbbször a művészetet, holott a művészet lényege nem ez. A technika csupán a mű létrehozásához szükséges eljárási mód, és szerepe csupán idáig terjedhet. A művészet – túl a technikán – az az értékbéli többlet, amelyet a művész, a többember alkotásiba beleönt. Kép és szobor csak akkor művészi és nem mesteremberi munka, ha belső értéke van. Természetes, hogy ha ezen a téren hiba van, abban nemcsak a művészek, de a kritikusok, esztéták is bűnösök.

Udvarly Géza minden egyes festményében megtalálható a tartalombéli többlet. S bennünket elsősorban ez érdekel. Akár a *Pusztuló Tabánból*, akár *Anyá* vagy *Zongorázó nő* című képeit – a kiállítás legjobb darabjait – nézzük, akár végtelenül erős és amellet finom önarcképét vizsgáljuk, megerősödünk a hitünkben. S a kulturáltság mellett, amelyet mindenkinek éreznie kell, a művész kompozícióban is végtelenül biztos. Ez a biztosság azonban sohase válik üres fogássá, mint ahogy az egész tárlat is ment minden indokolatlan hangosságától, nagyot akarástól.

(*Élet* 1917. november 25.)

UDVARY GÉZA MŰTERMÉBEN

„Udvarly Géza, akit a déli órákban kerestünk fel Kelenhegyi úti atelierjében, szintén magyaros témájú képeken dolgozik. Befejezéséhez közel van már egy nagyszerű kompozíciója: a *Mátyás Bécs előtt* című kép, amely úgy részleteiben, mint egész technikájában valóban elsőrangú művészi munka. Ez a kép mindenképpen alkalmas arra, hogy szemléljét abba a világba vezesse vissza, amelyből most erőt kell merítenünk a ránk váró nagy küzdelemben.

Udvarly Géza: *Gáláns jelenet*, 1930

Udvarly Géza: *Udvarlás*

Udvarly Géza: *Munkából hazafelé (Aratók)*, 1930 körül

– Én érzem – mondja a művész –, hogy nekünk, magyar piktoroknak vissza kell térnünk a magyar történelemhez, mert hiszen egy nemzet csak úgy boldogulhat, ha művészetére rányomják a nemzeti bélyeget. Én most olyan témákat keresek, amelyek a magyarsággal, a magyar történelemmel vannak vonatkozásban. Szakítani akarok teljesen eddigi irányommal, amely a reneszánsz-világban kereste a témát. Nemsokára vidékre megyek, a magyar földön, magyar emberek között igyekszem megtalálni készülő képeimhez a miliőt, a hangulatot. Mutatja a művész most elkészült többi képét: a lovas kuruczokat, a borozó kuruczokat, mind a kettőnél feltűnik az a hatalmas erő, amellyel a művész ezeket a szilaj, büszke magyarokat vászonra vetette. De amilyen nagyszerű munka ez a pár új kép, éppen annyira elsőrangú a művész többi, régebben munkába vett vászna is: egy anyaglos kompozíció, a Krisztus születése, az aranykor, ezután a fia arcképe.”

(*Vasárnapi Ujság* 1920. április 11.)

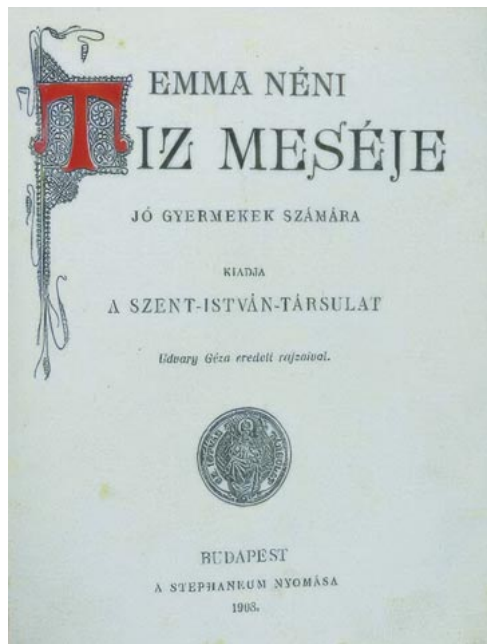
ÖNARCKÉP

Udvary Gézát annak a közönségnek, amely állandóan látogatja a nagy őszi és tavaszi tárlatokat s számon tartja e népes művészi összezerődések említésre méltó képeit, valójában fölösleges bemutatni. A mi méltató, ajánló és ismertető szavunk nélkül is tudja ez a közönség, hogy nevével kapcsolatban miféle festészeti szépségeket kell gondolnia, hogy miként sáfárkodott tehetségével, miféle érdek szabják meg helyét a piktori sokadalomban. E sorokkal nem is felfedezni akarjuk őt, csak kisérő szavakat írunk ide ahhoz az arcképhez, amelyet a grafika beszédes nyelvén készített önmagáról Udvary Géza, a *Nemzeti Ujság* galériája részére. Általában a Műcsarnok és a Nemzeti Szalon termeihez fűződnek azok az alkalmak, amelyek az Udvary képeivel való megismerkedést jelentik, immár közel három évtized óta. Ezekben a helyeken, a tárlatok nagy képezdájében Udvary Géza munkái mindig a művészi komolyság márkáját viselték magukon.

Az étellel való hétköznapi küzdelem, a művészek fejlődésébe sokszor kérelhetlenül beavatkozó kenyérkereset Udvary Gézát nem tudta eltéríteni attól a színvonalától, amelyet, önmagával szemben, szigorú mértékeként állított fel műtermének csendjében. Kétségkívül neki is, mint a legtöbb festőnek, voltak képei, amelyek nem kedve szerint készültek, az alkotás gyöngébb pillanataiban írta rájuk nevét, de ezek elfutó, átmeneti pillanatok voltak, nem sodorták rá arra a területre, amit az olcsó és közönséges sikerért való megalkuvás jelent. Udvary festményei a konzervatív, az akadémiai hagyományokba kapcsolódó, régi galériák hatásait felszívó irányzat termékei. Akik azonban az újabb felfogásokat propagálják, az újabb stílkereséseket tartják a maguk szívügyének: ezek sem tagadhatják, hogy Udvary azon az alapzatán, amelyen áll, azon a határon belül, ameddig feladatai és kifejező képességei terjednek, szolid és komoly piktori értékeket nyújt, amelyek megbecsülendők és elismerésre méltók.

Kitartó és nemes becsúggal űzi ő a kompozíciót, ezt az eleve sok elmerülést és tanulmányt igénylő festészeti műveletet. Kompozíciói meleg hangulatú s gyakran történeti ízű elképzelések, a rajz kitűnő szabatossága egyesül bennük gazdag színésséggel. Udvary Géza ma férfikora java erejében munkálkodik, mint a festőtársadalom fölötté rokonszenves tagja, aki valósággal kerül a csinált reklámot, úri ízlései mindig a munkát tolja a személye elé. Csak megemlítjük rövid biográfiai adatként, hogy Zemplén megyei ember (született 1872-ben Perbeniken), nemes magyar család sarja, hogy első mestere Bihari Sándor volt, aki után külföldön töltött hosszú és alapos tanulmányi éveket, így Párisban a Julian akadémián, ahol Lefebre volt a mestere, majd hazatérve Lotz mellett dolgozott, hét évig munkálkodva e nagy emlékü mesteriskola fedele alatt.

Műterme a csendes Budán van, abban a házban, amelynek lakója csupa művészlakó: a gellérthegy műterembérlházban. Élete itt telik képei közt s az Iparművészeti Iskolában, ahol az alakrajz mesterségére tanítja növendékeit. Csonkák volnának ezek a sorok, ha nem tennénk említést fiáról, Udvary Pálról, akiben az apai tehetség kiváló örökségképpen él tovább, aki egyike a legfiatalabb festőnemzedék örvendetes

Emma néni tíz meséje, Udvary Géza rajzaival

Udvary Géza:
Pásztor család

reménységeinek. A művészcsoportok közt Udvary Géza a „benczuristák” soraiban foglal helyet, egyik számottevő, jelentékeny tagja a két ével ezelőtt alakult *Benczúr Társaságnak*.

(*Nemzeti Ujság* 1924. november 7.)

IN MEMORIAM UDVARY GÉZA

Hosszú betegeskedés után február 4-ikén meghalt Budapesten Udvary Géza festőművész, az Iparművészeti Iskola tanára. Képeivel igen gyakran találkozott a közönség a Műcsarnokban, amelynek legszorgalmasabb kiállítói közé tartozott. Szinte típusosak voltak ott az ő renaissance-kosztümbbe öltözött firenzei vagy velencei karakterképei, amelyek arcához gyakran önmagát használta modellül. Ezek az olaszországi emlékek és a renaissance szomja végig kísérték egész életén. Ámde szorgalmas munkássága nem merül ki ezekben a ránezve jellegzetes művekben, mert a legkülönfélébb feladatok megoldásával találkozunk munkái sorában, kezdve az apró exlibristől el egészen a falfestményig. Mint illusztrátor

Kisfaludy Károly műveit látta el képekkel, készített arcképeket (*Maróthy Margit*), történeti festményeket (*IV. Béla menekülése*, *Toldi Miklós*), gobelin-tervet (*Mátyás bevonul Budára*), falképeket (a pannonhalmi ezredéves emlék), a gellérthegyi Kálvária egyik stáció-kápolnáját, az Országházban *Kossuth Lajos* és *Hunyadi János* portréit, oltárképeket. Emellett több évtizeden át tanított az Iparművészeti Iskolában.

Óhidi Udvary Géza a Zemplén megyei Perbeniken született 1872. szeptember 20-án. Sok éven át folytatta tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán (1894–1997), azután Lotz Károly mesteriskolájában (1897–1903), de Rómában, Münchenben, Párisban is. Alighogy kikerült Lotz iskolájából, aki a legnagyobb hatással volt rá, tanára lett az Iparművészeti Iskolának (1903). Kiállított idehaza és Velencében, a Székesfőváros megszerezte néhány képét (*Patricius*, *Ülő leány*, *Árkádos udvar*), a Képzőművészeti Társulat megvette *Színfoltcskák* c. képét a kassai múzeum számára. Tevékeny részt vett művészeti életünkben s halála híre általános részvétet keltett.

(*Magyar Művészet* 1932. 45.)

Várady Gyula önkarikatúrája

Várady Gyula: Bakonyi téli tájkép, 1912

Várady Gyula: Falusi életkép

(k. s. i.)

VÁRADY GYULA

Várady Gyula azok közé az elismert festőművészeink közé tartozik, akik a piktúrán kívül a művészetnek más ágában is eredményesen működnek. Várady Gyula már rég a beérkezettek közt foglal helyet, igen szép festősikerekre tekinthet vissza, a művészek elismerő bizalma folytán tagja a bíráló zsűriknek és a Képzőművészek Egyesülete választmányának, s mégis nehéz volna eldönteni, melyikben nagyobb: a piktúrában-e vagy a hegedűkészítés művészetében. Mert Váradyt a hegedűsök körében – nemcsak Magyarországon, hanem széles e világon – úgy ismerik, mint a mai kor *Stradiváriusát*. A leghíresebb hegedűművészek az ő hegedűjével aratják sikereiket.

Mint a legtöbb művésznek, Várady Gyulának is érdekes a pályája. A beregi fiúban huszonkét éves korában fedezte fel a tehetséget Debrecenben kitűnő tájképfestőnk: Mészöly Géza, aki maga mellé vette és tanította. 1890-ben került a müncheni festőakadémiába, ahol Gisio, majd Hollósy és Acbe voltak a mesterei. Akadémista korában, amikor Feszty Árpád hozzáfogott nagy művének, a *Magyarok bejövételének* megfestéséhez, meghívást kapott a körkép festésében való részvételre. Ekkor hazajött s a körkép befejeztéig itt dolgozott. Utána, 1897-ben visszament Münchenbe tanulmányainak folytatására s a nyári hónapokra lejött Hollósyval Nagybányára. Utána a nagy mesterek tanulmányozására félévre Parisba, két-három hónapra Londonba és Rómába ment. Aztán Spanyolország kivételével bejárta és végig tanulmányozta egész Európát, főként a szépművészeti múzeumokat, és vázlatokat készített a legszebb tájakról! Magyarországon 1910 óta tartózkodik állandóan, s a külföldi (müncheni, hágai, amszterdami stb.) tárlatok után ettől az időtől kezdve állandó kiállítója a Műcsarnok tárlatainak. Hangulatos, élénk színhatású nagyobb képei a tájképfestés kiemelkedő eseményei. Napsütötte, levegős tájai és éjszakai képei – amelyeket szintén előszeretettel fest – egyformán hatásosak, a mesterségbeli tudás, a technikai készség és az elmélyedő lélek harmonikus alkotásai. Kitűnő olaszországi plein air

tájsorozatát ismerem, amelyet a háború alatt festett. Az olasz nap izzik ezeken a képeken, amelyek a szétlőtt házakkal, felrobbantott utcarészletekkel érdekes dokumentumai a háborús pusztításoknak. Ezeket a képeket – amelyekből Görzben nagyszerű kiállítást is rendezett – nehézségekkel sikerült csak hazamenteni az összeomláskor. Váradynak sok szép sikere volt már, s az állam, a főváros és a Képzőművészeti Társulat több képét megszerezte műgyűjteménye számára. Nagy sikere volt tavaly *Téli tájkép* című festményével, amelyet a Fészek Klub díjával is kitüntettek. Ismert nagy vásznai: *Leányvár zöldterme*, *Éjjeli hangulat a Dunaparton*, *Fehér-udvar*, *Épülő Sós-fürdő a Gellértheggyel*, *Sümegei vár*, *Gellérthegyi részlet éjjel*, *Tél a Bakonyban* (ezt a holland királynő az amszterdami kiállításon melegen megdicsérte), *Szigligeti tájkép a várral* (ezt a Szépművészeti Múzeum vette meg), *Görzi udvar*, stb. Festőtalentumát örökölte első házasságából származó fia, Várady Lajos, aki már szintén jónevű festő. Várady Gyulát pár évvel ezelőtt a budapesti Iparajiziskolához hívták meg tanárnak, s mint pedagógus is értékes munkósdét fejt ki. Várady Gyula nevét a piktúrán kívül hegedűi is világszerte ismertté tették s művészkörökben magyar *Stradiváriusként* emlegetik. Még müncheni akadémista korában tanulta meg a hegedűkészítés mesterségét egy kitűnő olasz mestertől, Giuseppe Fiorinitől. A festészet mellett állandóan foglalkozott hegedűkészítéssel, s 1907-ben a kormány megbízásából európai tanulmányutat tett. Eddig mintegy százhatvan hegedűt készített, s olyan tökélyre vitte mesterségét, hogy hegedűit az egész világon ismerik. A világ legkiválóbb hegedűművészei, köztük Vecsey, Sarasate, Goll, Isaye, Farkas Márta, Schmidthauer, stb., az ő hegedűjével hangversenyeznek. Várady Gyula tehát nemcsak mint festő, hanem mint a hegedű mestere is dicsőséget szerzett külföldön is a magyar névnek.

(Színházi Élet 1924(30)50.)

Várady Gyula: Sümegi várrom, 1921

Várady Gyula: Faluszéle

HÍREK. ELHUNYT MŰVÉSZ

Vérth pusztáról kapjuk a megrendítő gyász hírt. Amint őszinte, igaz részvétellel értesülünk, Várady Gyula neves festőművész, a budapesti hegedűkészítő szakiskola európai híru igazgató tanára, a világhíru Várady-hegedű felalálója tegnap 64 éves korában hirtelen elhunyt Vérth pusztán, ahol évről évre nyaralni szokott galántai Farkas Ferenc vendégszerető házánál. Régi barátság fűzte Farkas Ferenchez és minden évben, szabadságának a legnagyobb részét Vérthen töltötte. Az idén is így volt és éppen már készült az útra, hogy szabadsága lejárván Budapestre menjen, hogy a hegedűkészítő szakiskolánál megkezdjék igazgató-tanári működését a most kezdő tanévben is. A neves festőművész, a híres hegedűkészítő azonban már nem megy olyan hosszú útra, a hirtelen, váratlanul jött halál a pesti úti tervet meghiúsította és csak rövid utat engedett meg, amely a vérthi kakukkfűves temetőig vezet, ahol Baróti Szabó Dávid is alussza csendes, síri álmát. Temetése holnap, csütörtökön d.u. megy végbe a ref. egyház szertartása szeriint. Halála súlyos gyászt jelent a magyar művészet világában és rokonai, barátai, tisztelői körében. Vérth pusztai társadalmi élete is csendesebb lesz, mert Várady Gyula már nem fog többé Vérth pusztán nyaralni és nem fogja többet hallgatni Farkas Márta neves hegedűművésznő csodás játékát, aki az általa készített Várady hegedűből olyan csodás hangokat tudott kicsalni. A Várady hegedűk még nagyon sokszor fel fognak zokogni, hogy nagymesterük, a készítőjük már nincs többé...

(*Komáromi Lapok* 1929. szeptember 19.)

IN MEMORIAM VÁRADY GYULA

Váratlanul, hirtelen halt meg Várady Gyula festőművész szeptember 17-én a dunabalparti Komáromban, ahol látogatóban volt egyik barátjánál. Tájékpfestészetünk derekas munkást vesztt benne, a Fővárosi Iparrajziskola pedig tanárát. De vesztt benne kitűnő művelőt műiparunk egy különlegessége: a hegedűkészítőipar is, amelyet Várady nemcsak művelt, hanem tanított is, s amely

neki nemzetközi hírt szerzett, amennyiben hazai hegedű- és csellóművészeink több kitűnőségén kívül oly idegen hírességek is használták az ő hegedűit, mint Sarasate és Isaye. A nagyközönség mégis leginkább a festőt ismerte és becsülte benne 1911 óta, amikor először mutatta be képeit a Műcsarnokban. Ezek a hangulat elemeire épített tájképek és interieurök voltak, amelyekhez a motívumokat a Balaton mellől, Selmecbányáról, Zircről, Mecenzéfről, Árvából, Budapest környékéről, sokat pedig Hódmezővásárhelyről szerezte, ahol néhány éven át dolgozott, s ahol jelentékenyen hatott reá Tornyai János stílusa. Kivált a borongós, halk tónusokat szerette, s ehhez a tiszamenti füzesek s a csöndes tanyák esti hangulata bőséges élőképpel szolgált neki. Meglehetősen elvonulva, nagy szorgalommal dolgozgatott, s alig vett részt – képeinek kiállításán kívül – művészeti életünkben. Általában a kitaró, csöndes munka embere volt, és csak e tulajdonsága révén tudta magát ifjúságának sanyarúságaiból elismert művésszé felküzdeni.

Várady Gyula a beregmegeyi Sárosorosziban született 1866. május 8-án, mérnökcsaládból. Kisgyerek korában ávaságra jutott, s hol ide, hol amoda vetette a sors. A gömöri Nagyrcén diákoskodott, majd vándorszínészcsapathoz szegődve járta Ungot-Bereget. Első festészeti zsengei cégtáblák és olcsó templomképek voltak, amelyekkel Szamosújvárott tengődött. A sors azután Debrecenbe vetette egy jólelkű fényképészhez, akinél arcképeket is színezt, így szinte észrevétlenül sodródott a festőpályára, s kedvet érezve hozzá, nagy kitarással gyűjtögette a garast, míg ki nem juthatott Münchenbe, ahol előbb Heinrichnek, azután Azbenek, végül a neki leginkább megfelelő Hollósynak lett tanítványa. A millennium előtt hazaverdődött s Budapestten munkát talált a Feszty-féle körkép körül. Ami pénzt itt megtakarított, azzal bejárta Párizst, Londont, Amszterdamot, Rómát, Firenzét, Nápolyt, Berliint. A festés mellett szorgalmasan foglalkozott a hegedűkészítés tanulmányozásával is, kitűnő munkáival elérte azt, hogy a kormány 1907-ben két esztendőre a külföldi hangszeripar tanulmányozására küldötte, végül pedig e technika tanára lett a Fővárosi Iparrajziskolán. A festést azonban itthon továbbra is

Várady Gyula: *Eső után*

Várady Gyula: *A Duna Visegrádnál*

a legnagyobb odaadással folytatta s első nagyobb gyűjteményével (56 kép) 1918-ban lépett a nyilvánosság elé. A kritika nagyon barátságosan fogadta, pályatársai pedig 1926-ban a Fészek-díj odaítélésével tüntették ki. Utoljára ez év tavaszán állított ki a Műcsarnokban. Művei közül a *Szigliget* című az *Új Magyar Képtárba* került, a Székesfehérváros gyűjteményeibe a *Sárosfürdő építkezése*, a *Sümegei várrom*, a *Verőfényes reggel a Bakonyban* címűek jutottak.

Komáromban temették el szeptember 19-én.

(Magyar Művészet 1929. (3)354.)

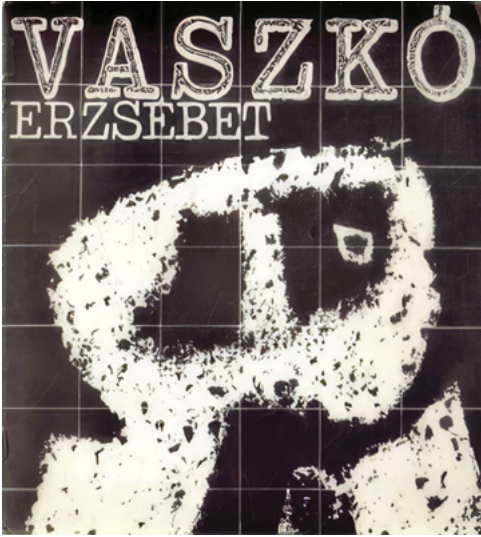
Várady Gyula festőművész a hegedűkészítő műhelyben...

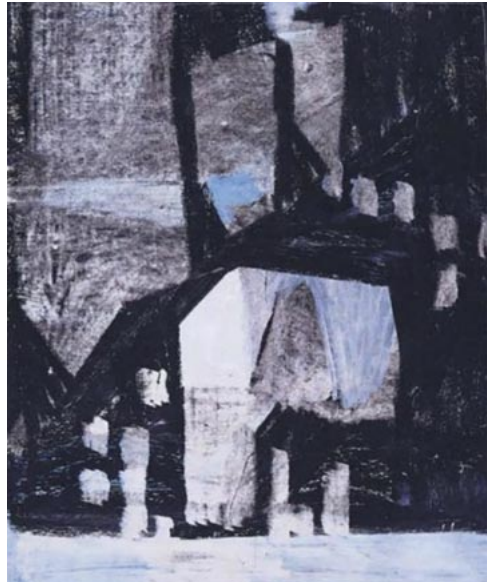
26. Művésztársaság a helyi kiállításon. 1904.

Balról jobbra: Szlányi Lajos, Tornyai János, Kacziány Ödön, Finy Béla gyógyszerész.
Állnak: Endre Béla, Várady Gyula és Tarján Oszkár ötvös

Hódmezővásárhelyi művésztársaság. 1904

Vaszkó Erzsébet-katalógus

Vaszkó Erzsébet: *Kompozíció (Régi város)*, 1970-es évek

Vaszkó Erzsébet: *Vízíó*, 1970-es évek

Frank János

VASZKÓ ERZSÉBET

(Művészetét Szentendréhez szoktuk sorolni. 1931 óta a progresszív UME /Új Művészek Egyesülete/ tagja volt, azóta kiállító művész. 1940-ben szerepelt a Velencei Biennálén. 1937-ben a Tamás Galériában és 1948-ban a Nemzeti Szalonban a Kállai Ernő által válogatott és rendezett tárlatokon állított ki. Első egyéni kiállítása – szerencsétlen napon – 1944. március 19-én nyílt meg az Alkotás Művész-házban; legutóbbi gyűjteményes tárlatát a Csók Galériában rendezte 1964-ben. Résztvevője a műcsarnoki és a szentendrei kiállításoknak.)

– *Vaszary növendék volt. Érdekes művészettörténeti tény, hogy a mester növendékei közül olyan sokan lettek modern festők.*

– Ha Vaszary János észrevette, hogy valaki nem fogékony elmével, nem fogékony lélekkel áll a piktúra előtt, eltanácsolta. Művészeti kultúrát adott ő, nemcsak szakmai felkészültséget. Érzékenységet követelt, honorálta, ha valami ízes dolgot látott, s akkor olyan lelkesedés fogta el, hogy magával ragadta az egész osztályt. Nem tanította, nevelte a növendékeit.

Kiadott egy feladatot, például a dinamizmust, és aztán egymás mellé téve a tanítványok képeit, megmondta, hogy az egyikben mi a jó, és a másikban mi az, ami hidegen hagyja az embert. Svájcból, Észtországból, sőt Párizsból is jöttek hozzá tanítványok a budapesti főiskolára. A magyar művészet örök vesztesége, hogy 1932-ben – nyugdíj nélkül – eltávolították katedrájáról.

– *Mivel magyarázná, hogy ilyen szuggesztív mesetek mégsem lett „iskolája”, hogy Vaszary epigont jóformán nem ismerünk?*

– Művészetre nevelt és nem a saját irányzatára. Azt, hogy a növendékei közül annyian eltávolodtunk az ő festési módjától, éppen a tanítási módszerének köszönhető.

– *Mi a véleménye a mai fiatal festőkről? Úgy tudom, érdeklődik a munkájuk iránt.*

– A betonlemez igazán kemény anyag, de olykor egy gyökér áttör rajta, és kisarjad a friss hajtás.

Ez az élet ereje; ilyen a fiatalság ereje is. Figyelem a küzdelmüket az anyaggal, az étellel, és hiszek abban, hogy a sok buktatón át megjelik önmagukat.

– *Tudná-e oeuvre-jét szakaszokra bontani?*

– Könnyen. Két szakaszra. Ezek nem is szakadtak el egymástól; az egyik a másikba átfutott, mert mind a kettő az élmény alapján áll. Az első periódusom még kötöttebben a természet után indult annak idején. A második voltaképpen akkor kezdődött, amikor az IPARTERV grafikai műhelyében kezdtem dolgozni, és az építészettel kapcsolatos munkámban mindent két dimenzióba, a síkba kellett először áttenni. Ekkor a festészetemben is elhagytam a harmadik dimenzió érzékeltetését. Ebben az időben jöttem rá, hogy számomra a tartalom és a forma azonos, elválaszthatatlan. A formákkal is élményt akarok kifejezni, fokozottabb absztrahálással. Mindkét periódusomban, egész pályám alatt mindennekfőltön valónak tartom az etikát.(...)

– *Milyen irányzatba sorolná a saját művészetét?*

– A konstruktivitás alapadottságom, de hogy melyik festőt hová sorolják – ne haragudjék –, nem a festő dolga. A művész persze hozzátartozik egy irányzathoz, belékapcsolódhat, de semmiképpen sem ez a domináns. Nem a kép irányzatát tartom hangsúlyosnak, hanem azt, amit én úgy nevezek, hogy poézis. Nem irodalmi és nem szépelgő poézisra gondolok. Ez a poézis jelentkezhet a kép szemlélőjében és a művésznél, amikor alkot. A poézis nálam akkor jelentkezik, amikor a festésnek abba a fázisába jutott el, hogy a személyemet szinte kikapcsolom. Valami egyetemes, mindenre érvényes dolog történik abban a pillanatban. Ez az egyetemes, mindenkihez szóló valami dönti el a mű időtállóságát is. Ilyenkor a kép nem az enyém, nem a tiéd, senkié: mindenkié.

– *Keveset szerepel, keveset dolgozik is?*

– Naponta festek, mindennap jó munkát szeretnék, de hát nem mindig sikerül. Mindennap dolgozom,

Vaszko Erzsébet:
Tájkép,
1950-es évek vége

hogy a – minek nevezem – ihlet munka közben találjon. De igényes vagyok magammal szemben, soha ki nem elégíthető. A munkáim nagyobb részét összetépem, megsemmisítem; nyilván nagyon kevés kép fog utánam maradni.

– A Csók Galéria-beli kiállítása óta eltelt az obligát öt év.

– Nem kiállításra festek, hanem amikor majd késznek érzem az anyagomat, akkor állítok ki. Elvégre a kép arra való, hogy nézzék.

(Már a korábbi műveire is jellemző volt a színek redukálása, ma komoly, ünnepélyes, sőt komor ez a festészet. Konstruktivitása markáns, ezt a határozottságot csak a pasztelltechnika lágyítja némi-képpen. Festményeinek ütőereje van, pedig ezek nem dekoratívak. És nem feminin munkák. A nőesség csak annyi bennük, amennyi minden művészi alkotáshoz szükséges. Újabb képei is eredendően a természetből táplálkoznak, de az élményt ő jelzéseké – olykor betűjelzéseké – deriválja, illetve elvonatkoztatja. A szerkezetesség mellett a szürrealizmus műkifejezését is használhatjuk nála, de ez sem volna pontos. Vaszkó Erzsébet egyéniség, aki nem elszakítva a világból, a világ művészetétől vagy a modern magyar tradícióktól – a saját hagyományyaiból épít.)

(Frank János: *Szóra bírt műteremek*. Budapest, 1975. Magvető Kiadó. 264–266.)

Vaszko Erzsébet:
Kompozíció, 1970-es évek

Hann Ferenc VASZKÓ ERZSÉBET

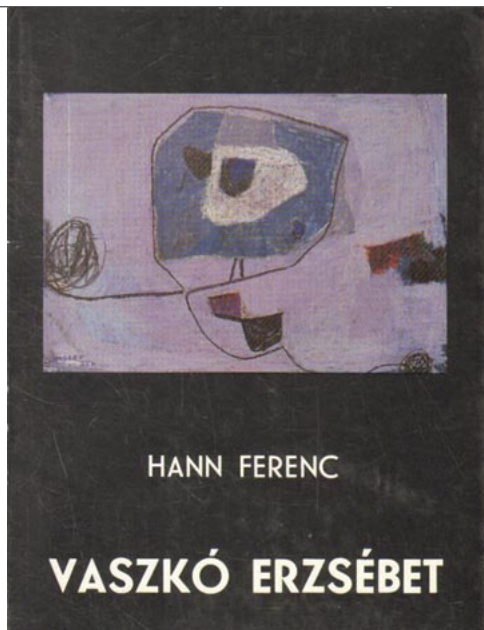
„Vaszkó Erzsébet különös személyisége a hazai kortárs művészetnek. Viszonylag kis terjedelmű oeuvre-je nehezen illeszthető be a magyar képzőművészet nagy vonulataiba. Szuverén festőről lévén szó, soha nem másolt senkit, iskolához sem sorolható. Életművével kapcsolatban megemlíthető ugyan Gadányi Jenő, Nagy István, későbbi periódusát ismerve Paul Klee neve, ám ezek a mesterek inkább szemléletbeli rokonok, mintsem formaiak. Vaszkó Erzsébet csendben építette fel saját festői világát. Noha a szakma (a művészettörténészek, kollégák) már korán felismerték kivételes tehetségét, a közvélemény alig tudott a festőről.

A magyar művészettörténet-írás, művészetkritika olyan jelesei figyeltek fel Vaszkóra, mint Lyka Károly, Elek Artúr, Kállai Ernő (aki talán legfogékonyabb kritikusa volt a két háború közötti Magyarország modern művészeti törekvéseinek, hiszen tizenöt évig a Bauhausban dolgozott).

Tekintve, hogy a művészettörténet-írás az összevetési (besorolási) kényszer bővületében él, életművével kapcsolatban leírták a lírai konstruktív, a fantasztikum felé hajló, a mágikus szürrealizmus felé mozduló minősítéseket. Valamennyi tartalmazza az igazság magját.

A művész rendkívül ritkán vállalkozott önálló kiállításra. Soha nem kedvelte a nyilvánosságot. Egy 1978-ból származó nyilatkozata kitűnően jellemzi magatartását: „Az én ars poétikám egészen meglepő azonosságot mutat Mednyánszkyéval, bár ő egészen más nyelvet beszélt és más szinten, de ugyanolyan visszavonult, talán kicsit zárkózott is volt, mint én. A publikáció nem tartozik a festészetnek, a művészetnek a kelléktárába, az másodlagos dolog. Az alkotás felemelő emberi érzés, ami azon túl van, legföljebb tartozék. A magam részéről nem tartom szükségességnek, nem is teszek az érdekében semmit.”

(Hann Ferenc: *Vaszkó Erzsébet*. Szentendre, 1983. Szentendrei Képtár. 6.)

Hann Ferenc Vaszkó Erzsébet-könyvének borítója

Vaszkó Erzsébet: *Figyelő*, 1970

Lóska Lajos

VASZKÓ ERZSÉBET 1902–1986

Vaszko Erzsébet munkásságát számon tartja a művészettörténet-írás, a kritika: a kézikönyvek¹ néhány mondat erejéig elismerően említik a nevét, nem méltatják azonban részletesebben művészetét, a róla szóló alaposabb kritikák is elsősorban egyéni kiállításait értékelik. Nagy volumenű retrospektív kiállítást sem rendeztek még alkotásából, életművének feldolgozása ez ideig váratott magára.

Vaszko 1925 és 1929 között a kitűnő, modern szemléletű pedagógus és festő Vaszary János tanítványa volt a Képzőművészeti Főiskolán, ahol az 1928–29-es tanévben végzett és rajztanári oklevelet is kapott.² Első képeivel az Új Művészek Egyesülete (UME) tárlatain jelentkezett, mely csoportosulásnak 1931-től volt tagja. Az UME 1937-es kiállításán például négy munkája volt látható. Néhány esztendővel később 1940-ben több társával együtt a Velencei Biennálén képviselte a magyar színeket.³

A harmincas években és a negyvenes évek elején Máramaros környékén dolgozott, ahol gyermekkorának egy részét is töltötte. Az ott készült szerkezetes, kontúros, sötét tájképeit a kritika Nagy István művészetével rokonítja. Részt vett 1944 kora tavaszán a Kállai Ernő rendezte *Új romantika* című bemutaton a Tamás Galériában, majd egy héttel később, márciusban rendezték első önálló kiállítását (Crouy-Chanel Lászlóval) az Alkotás Művészházban, ahol huszonöt művét – főleg tájképet, aktot és portrét – tekinthette meg a nagyközönség. A tárlatról Vaszko Erzsébet évtizedekkel később úgy emlékezett, hogy értesítették, szinte minden képe elkelt, de

a galériát néhány nap elteltével be kellett zárni a német megszállás miatt.⁴

A háború utáni rövid demokratikus időszak művészetébe intenzíven bekapcsolódott. 1946 telén az Ernst Múzeumban Gadányi Jenővel, Miháلتz Pállal, Szalatnyay Józseffel, Földes Lenkével, Szandai Sándorral és Vedres Márkkal szerepelt csoportos kiállításon, amelynek katalógusszövegét Kállai Ernő írta.

Pályáját nem a háború, hanem – ahogy sok kortársáét, így Gadányiét, Bene Gézáét – a szocreál időszak könyörtelen normatív ideológiája törte derékba. 1948-ban még részt vett *A magyar képzőművészet újabb irányai* című tárlaton, de az ötvenes években több más progresszív művészhez hasonlóan elhallgatott, munkát vállalt, az IPARTERV-nél dolgozott grafikusként.

Önmagával szemben mindig nagyon igényes volt, számos korai munkáját megsemmisítette. 1956 után kezdett újra alkotni. Szentendrén, Fónyi Géza műtermében dolgozott. Szerkezetes, természeti motívumokból elvonatkoztatott sötétszürke-fekete tónusú absztrakt képeket festett, de egy meghatározó Paul Klee-élmény hatására koloritja kivilágosodott, s játékos, lírai nonfiguratív kompozíciók jelentek meg vásznain. A hetvenes évek második felében azután végleg elhallgatott.

Megdöbbenő volt számomra, hogy amikor a nyolcvanas évek elején, mint fiatal művészettörténész meglátogattam a Hollósy Simon utcai lakásában, egy kisméretű gótikus Pietán kívül egyetlenegy műtárggyal sem találkoztam nála. Később a róla szóló irodalmat olvasva kellett tapasztalnom, hogy

1 András Gábor – Pataki Gábor – Szűcs György – Zwickl András: *Magyar képzőművészet a 20. században*, Bp., 1999. Pataki Gábor a Minden egyszerre – művészet és művészeti élet az ötvenes-hatvanas évek fordulóján című fejezetben így jellemzi V. E. festészetét: „... Vaszko Erzsébet sohasem tartozott csoportokhoz. Kicsit Ámost, kicsit Bene Gézáét idéző „újromantikus” tájak után a hatvanas években egy komor felhangokkal telített, asszociatív lírai absztrakcióig jut el, sötét terekben úszó, imbolygó, végleges számkivetettséget, magányt sugalló színtömbjeivel” (153).

2 *A Képzőművészeti Főiskola Évkönyve 1928/29*, 22.

3 Az 1940-es Velencei Biennálén V. E. két pasztell képpel (Kárpátaljai táj I, Kárpátaljai táj II) szerepelt.

4 Lóska Lajos: Visszanézev, interjú Vaszko Erzsébettel, *Új Tükör*, 1984. V. 20.

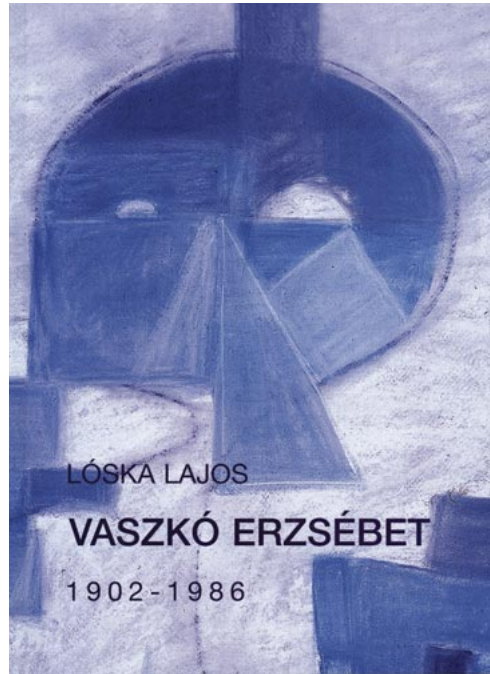
Lóska Lajos Vaszkó Erzsébet-könyvének címlapja

ez az élmény már az 1969-ben nála járt Bozóky Máriát is megérintette, pedig akkor még függött a falon egy darab saját pasztell, sőt látogatása után még körülbelül hat évig festett is a művész: „A lakás falain egyetlen egy Vaszkó-kép. A szilvavörös szőttesekkel letakart bútordarabok, a régi, elhagyott, nem túlzott mesterkedéssel berendezett nagyikindai szobára emlékeztetik. A festőállványon rámában hófehér alap...”⁵

A szocreal etap megszűnését követően sem állított ki túl gyakran: az 1964-es Csók Galéria-beli kiállítása után a Dorottya utcában (1973), a szentendrei Művésztelepi Galériában (1979) és a Szentendrei Képtárban (1983) szerepelt. Életében több jelentősebb önálló tárlata nem is volt. A halálát követően a hagyatéki anyagból 1999-ben állítottak össze egy kollekciót a Magánygyűjtők Galériájában, legutóbb pedig 2007 őszén nyílt pasztelljeiből válogatás.⁶ Az oeuvre legteljesebb – közel száz művének – bemutatására azonban 2008 telén Székesfehérváron, a Városi Képtár-Deák Gyűjteményben kerül majd or.

Vaszkó Erzsébet munkássága a magyar progresszív művészet fontos része, pályája mintegy kitölti a háború előtti modernnek és a hatvanas évek közepén pályára kerülő fiatalok indulása közötti űrt. Tragédiája, hogy életműve – úgy, mint Gadányié, illetve hosszú ideig Bene Gézáé, akiről az utóbbi években szerencsére már született monográfia – napjainkig nem került a művészettörténészek érdeklődési körébe, félárnyékban maradt és (újra)felderezésre vár. ...

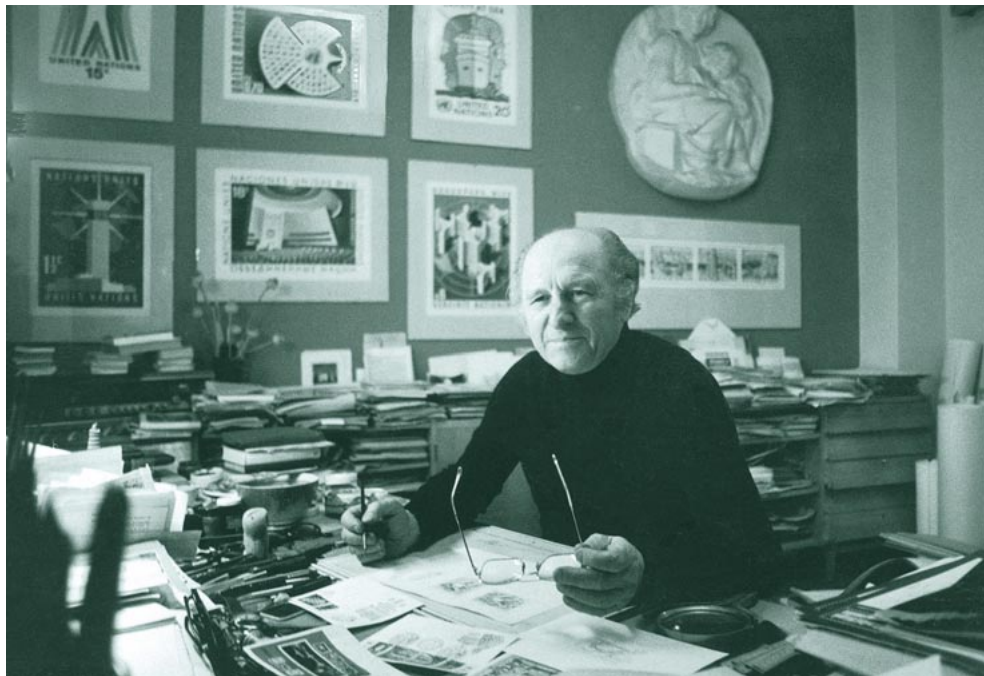
(Lóska Lajos: *Vaszkó Erzsébet*. Székesfehérvár, 2008. Városi Képtár-Deák Gyűjtemény. 5–6.)

Vaszkó Erzsébet: *Formák*, 1970

5 Bozóky Mária: Vaszkó Erzsébet, *Művészet*, 1969(6)28.

6 Raiffeisen Galéria, 2007 október 24 – 2008. január 13.

Vertel József műtermében

Vertel József: Dömös 900 éves évfordulójára – emléklap, 1979

Csegezi Tamásné

ALKOTÓ NÉGY ÉVTIZED A BÉLYEGÉRT

Vertel József bélyegtervező grafikusművész 1922. január 2-án született Dömösön. Tanulmányait az Iparrajziskolában és a Képzőművészeti Főiskolán végezte. 1947–50-ig a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban díszítőrajtot tanított.

1950–70-ig a Pénzjegynyomda tervezőosztályán rézmetszéssel foglalkozott.

1949-ben jelent meg első bélyege, a *Lánchíd*, s azóta több száz alkotással gazdagította a magyar bélyegkiadást. Számos külföldi megbízást is kapott. 1964-től rendszeresen vett részt az ENSZ bélyegtervpályázatain, ahol első díjat háromszor nyert.

1970-től független szabad művészként tevékenykedik. Bélyegterveit ma is töretlen lendülettel készíti. Munkáját számos nemzetközi díjjal ismerték el, többször elnyerte az *Év legszebb bélyege* címet és oklevelet. Művészi ambícióit sohasem elégtette ki a bélyegtervek készítése. Sokoldalúságát igazolják rézmetszetei, ex librisei, grafikái, akvarelljei, borítékrajz- és bélyegzőtervei.

E sorokat olvasva bizonyára sokan tudják, hogy azok a 70 éves Vertel József grafikusművészről szólnak. Számtalan kiállítás, még több megjelent bélyege tette őt mindannyiunk közös ismerősévé. Sok újságíró készített vele riportot, próbált mindent megtudni és megírni róla, próbálta kifürkészni a titkot, mely során a szigorú törvények alapján készített grafikák jellegzetes „Vertel-bélyegekké” válnak.

Azon szerencsés emberek közé tartozom, akik – ha csak alkalomszerűen is – együtt dolgozhattak vele. Talán harmadik alkalommal ült dolgozószobámban, s egyik bélyegének borítékrajzához készített vázlatokat. Pillanatok alatt vetette papírra Budapest látképének jellegzetes képsorait, épületeinek hiteles mását. Akkor döbbsentem rá, emlékezetből rajzolja a Parlamentet, a várost. Ismeri, tudja minden épület legapróbb részletét, mint a kisiskolás a bemagolt verset, és később megtudtam, így ismeri a Dunakanyart, szülőföldje varázslatos tájait is.

Hogyan lehetséges ez? Hite szerint nincs igazi bélyegterv biztos rajztudás nélkül. Azt pedig úgy lehet tökéletesíteni, ha az ember állandóan műveli. Elbeszélése szerint órákat, napokat töltött el a Bazilika kupolájában, a Mátyás templom tornyában, a Duna partján, hogy amit papírra vet, az igaz legyen, igaznak tűnjön a szemünknek akkor is, ha a művészi hatás kedvéért, a mondanivaló bővítéséért valójában egy kicsit becsapja szemünket.

1949-ben a Lánchíd újjáépítésének emlékére kiírt országos bélyegtervpályázaton elnyerte az első díjat. E siker nemcsak egy eljegyzésnap ajándék – mert a sikerről szóló hírt későbbi hitvesével, a máig hűséges, igaz segítőtársal tartott eljegyzésének napján kézbesítette a posta –, hanem a bélyegtervezői pálya nyitánya lett. Budapestet, a város legszebb részeit, nevezetes épületeit több nézőpontból, számtalan variációban rajzolta meg. Legsikeresebb alkotásai közé tartozik e témakörben az 1961-ben megjelent panorámasor, négy összefüggő címetén a főváros teljes látképével. Valódi lokálpatrióta, élete összeforr a Dunakanyarral. Visegrád Mátyás korabeli látképét megelevenítő blokkját a mai napig egyik legizgalmasabb munkájaként emlegeti. Komoly helytörténeti, történelmi kutatások előzték meg a grafikai megfogalmazást. A blokk miniatúraszerű keretei között is a monumentalitás erejével hat.

Nemcsak a képzőművészet, az alkalmazott grafika, hanem az élet más területein is aktív életet él. Gyekszik minden energiájával az események közelébe kerülni. Alapító tagja a Dömös-barátok körének, elnöke a Dunakanyar Intéző Bizottság helyi csoportjának.

Gróf Széchenyi István örök példakép és mozgatórugó a művész életében. A Széchenyi Társaság részére készített metszete és grafikája egyetlen képbe sűrítve fogalmazza újra Széchenyi életművét. Egy magyarnak született grafikus életében figyelemre méltó vállalkozás a hatvanas évek Magyarországból

Vertel J.

• VÉDJÜK EURÓPA MŰEMLEKÉIT • 1975 •

48. BÉLYEGNAP • 1975

000231

Vertel József: 48. Bélyegnap – Visegrádi műemlékek rézkarc, bélyegsor, blokk, 1975

Vertel József: ENSZ-székház, Donaupark, Bécs, 1979

kilépni, nemzetközi mércével megméretetni, de ő a nemzetközi szinten is sikert sikerre halmoz. 1964 óta vesz részt az ENSZ által meghirdetett pályázatokon. A nyilvános versenyen első helyezést elért bélyegterve szimbolikus motívuma, a „világítótorony” 1967-ben jelent meg eltérő alapszínnel New Yorkban és Genfben. 1978-ban újabb ENSZ-bélyeg kiadása fémjelzi munkásságát. Az ENSZ jubileumi közgyűlésének tiszteletére a New York-i Kongresszusi Központ üléstermét ábrázolja, s tölti meg a jelképszerű grafikát az egész világ számára szóló mondanivalóval. A bécsi ENSZ-város megnyitása alkalmából kiírt pályázatra beadott tervek alapján 1980-ban jelenik meg bélyeg. Mindhárom díjnyertes alkotása azóta bekerült a nemzetközi forgalomba, a világ összes bélyegkatalógusába, a gyűjtők albumaiba. ENSZ-bélyegei közül szívéhez legközelebb állnak a legutóbb megjelentet tartja. Véleménye szerint Bécs tulajdonképpen a „Dunakanyar folytatása”. A különös, Y alaprajzra emlékeztető épülettömb karakterét használja ki, alacsony madártávlatból ábrázolja,

s az alá helyezett ENSZ-embléma tölti meg minden kontinenshez szóló tartalommal.

A Kultúra Külkereskedelmi Vállalat közvetítésével több ország felkérésére tervezett bélyeget. Munkáival találkozhatunk Szíria, Libanon, Dél-Arábia, Algéria, Omán, Csád, Mongólia bélyegkiadásában. E területen sikerének titka az adott ország kultúrájának alapos ismerete, az ott élő emberek gondolkodásmódjával való azonosulás képessége. A nemzetközi szinten való megmérettetés változatainak egyike a nemzetközi bélyegkiállításokon, művészeti és bélyegszépségszavakon való részvétel, az ott kapott díj. Vertel József 1953-ban Olaszországban a *Helsinki olimpia* (1952) bélyegsorával bélyegművészeti díjat nyert. 1955-ben a *Népstadion-sor* (1953) 30 filléres címlete ugyancsak Olaszországban – az olasz sportfilatelia nagy támogatójának emlékére 1953-ban alapított – Alberto Bonacossa-díjat nyeri és ugyanakkor, ugyanez a bélyeg megkapta az úszósport legszebb bélyege címen a *Sport-phil*a című lap különdíját is. Az Olasz Úszószövetség (FIN) ezüstserlegét a sorozat 80 filléres címlete, a Federico Cortenesi-érmét az 1 Ft-os, az Attilie Ferraris-aranyérmét a 2 Ft-os címlet, az Olasz Olimpiai Bizottság (CONI) érmét az 5 Ft-os címlet nyerte. Vertel József tervezőművész az Olasz Olimpiai Bizottság prof. D. Suoronos-díját is megkapta.

Hazai mércével mérve is sikeres művész, hisz a bélyeggyűjtők szavazatai alapján a legtöbbször nyerte el az *Év legszebb bélyege* tervezőjének járó kitüntető címet. Az év legszebb sportbélyegét megillető Ezüstgerely-díjat, a 37. bélyegnapra kiadott művészi tornászt ábrázoló bélyege nyerte.

Az Európához tartozás szükségességének gondolata fogalmazódik meg az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet és az Interparlamentáris Unió tiszteletére kibocsátott bélyegblokkjain. Ehhez a gondolatkörhöz csatlakozik az 1985. évi helsinki záróokmány aláírásának 10. évfordulójára és az 1985-ben Budapesten megrendezésre került kulturális fórum tiszteletére kiadott bélyegblokk is. Utóbbi különlegességét az adja, hogy a művész egy képzelt nézőpontból – a Margit-sziget déli csúcsánál lebegve – torzított optikával sűrítette egységes képpé a Duna

budapesti szakaszát. A blokkbélyeg hazánk első körperforációs bélyege.

Legutóbbi, kiemelkedő sikert aratott bélyege a közárság kikiáltásának első évfordulójára kiadott címerblokk és bélyeg. A blokk jelképes „keretrajzát” adó címersor történelmünk egy-egy korszakának tükré. A kronologikusan fönt balról jobbra haladó címersor kétoldalt függőlegesen, bal és jobb oldal váltakozásával átlós irányban halad, majd alul ismét egymást követve ér véget. Az első percekben zavarosnak tűnő sorrendiség nem önként felvállalt különcködés, nem is tudatlanság, hanem a grafika törvényeinek alárendelt sorrendiség követelme megoldás.

Vertel József a Magyar Posta számára illetékbélyegeket, értékbenyomósos (díjjegyes) alkalmi levelezőlapokat, elsónapi borítékrajzokat is tervezett. Neve összekapcsolódik az első réznyomású dísz-távíratok megjelenésével. Alkalmi bélyegzőit a bélyeg kiegészítőjének tartja.

Minden bélyege, bélyegterve, alkotása, önmaga és az alkalmazott grafika szigorú törvényei alapján megfogalmazott, a tervezést megelőző kutatómunka

során feltárt ismeretek letisztult, leegyszerűsített grafikai eredménye. A bélyeggyűjtők és a bélyegeket csak kedvelők nevében kívánok a művész úrnak számtalan hosszú, boldog alkotóévet, a Bélyegmúzeumba látogató közönségnek pedig sok-sok új és még újabb élményt.

(*Filatéliai Szemle* 1992(4)6–7)

Vertel József: A Magyar Köztársaság címere – bélyeg, 1990

Vertel József: Lánchíd, 1949

Vertel József: Népstadión, London – Wembley, bélyeg, 1953

Vertel József: Népstadión – Pillangózó, bélyeg, 1953

Vertel József: Olimpia – München, 1972

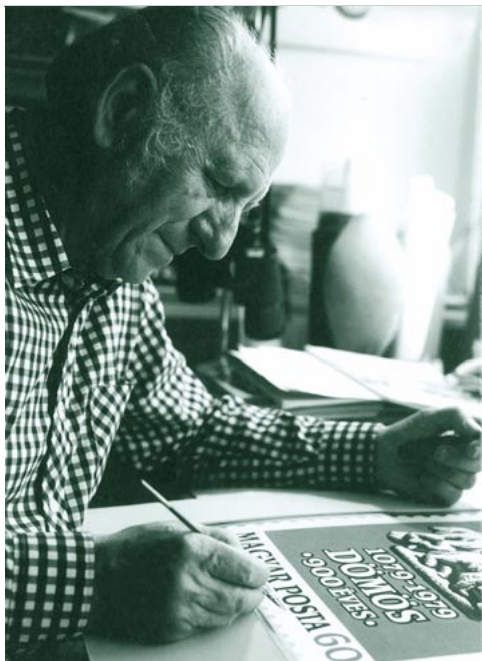

Vertel József: Dunakanyar-sor 1969

Szomory György

„AZ ÉLETEM ÖSSZEFORRT A DUNAKANYARRAL”

LÁTOGATÓBAN VERTEL JÓZSEFNÉL

Dömösön, a Táncsics Mihály utcai ház vadregényes, kertre nyíló kapuja fölött betonba ágyazva, mint egy szobor, mint valami ősi bálvány ékeskedik egy tekintélyes méretű, százszorszáradt, szinte megkövesedett, tán mocsárból előhúzott girbegurba gyökérdarab. Ha nem tudnám, hogy Vertel József grafikusművész, közel ötszáz magyar, és jónéhány Libanon, Mongólia, Szíria, Algéria számára tervezett bélyeg alkotójának portája ez, azé a művészé, aki bélyegein oly gyakran és szeretettel ábrázolja a magyar tájakat és városokat, a talapzatra emelt halott ág látványából akkor is tudnám: e ház lakója természetszerető, a természeti formák látványának örülni tudó ember. Vertel József igazi lo-kálpatrióta. Bélyegei bejárták a fél világot, ő maga is sokat utazott, gyakran gyalogosan, sátorosan turistáskodva, de széles e világon a legszebbnek szűkebb hazai környezetét, szülőfaluját, Dömöst

és vidékét tartja; bélyegei közül pedig az 1975-ben, az Európai Műemlékvédelmi Évre kiadott visegrádi sorozat áll legközelebb szívéhez ...

– Mindig vallottam, hogy a Dunakanyar szépségeivel szemben én határtalanul elfogult vagyok – mondja a művész a dömösi ház teraszán, ahol a háta mögött, mint egy hatalmas díszlet magasodik Szent Mihály hegye. – Itt születtem a Szőke-patak túoldalán, a Duna utcában, ami akkor még a falu legszélső utcája volt, 1922-ben. És az enyém és a korombéli srácoké volt itt minden a Rám szakadéktól a Dunáig. Emlékezetből le tudom rajzolni bármelyik részét ennek a vidéknek. Ahogy gyereként megismerkedtem a tájjal, az meghatározó erejű volt, s programot adó egész életemre. Bejártam Európát a Peloponnészosz-félszigettől a fjordokig. mégis úgy érzem, ez a legszebb ... Különösen a Visegrád és Dömös közötti szakasz. Itt olyan impozáns magasságok és zordságok találhatók, olyan ünnepélyesen találkozik a nagy vízfelület az erdővel, hegyekkel, hogy ez a legizgalmasabb része a Dunakanyarnak, s nincs is az országban több ilyen természeti jelenség.

– *Úgy érzi, elég beleszületni ilyen környezetbe, hogy az ember érzékennyé váljék a természet csodáira?*

– Talán elég, de ez sem mindenkinek adatott meg. Nem emlékszem, hogy nekem bárki is külön effélékre irányította volna a figyelmemet. Az azonban igaz, hogy a mai nevelésnek nagy hiányossága, hogy nem keltik fel az érdeklődést a gyerekekben környezetük iránt; nem válnak kíváncsivá, mert talán senki nem inspirálja őket, hogy nézzék meg, mi van a falu szélén, a hegy túoldalán ...

– *Ezt a feladatot lenne hivatott betölteni az iskolában a „környezetismeret” nevű tantárgy.*

– Szerintem rosszul tölti be feladatát. Emocionálisan kellene hatni a fiatalokra, hogy kíváncsivá váljanak, hogy akarják megismerni szélétben hosszában

Vertel József: 34. Bélyegnap – Budapest panoráma, 1961

Vertel József: Esztergomi-emléklap, 1987

Esztergomi életmű-kiállítás, katalógus, 1993

a hazájukat. Elmondhatatlanul sajnálom a fiataloknak egy igen jelentős részét, az elpuhultakat, a céltalanul lődörgőket, akik nem ismerik a legnagyobb élmények egyikét, önálló megtervezését egy országjáró túrának, amikor végig gondolhatják a legfontosabb látnivalókat, és – lehetőleg gyalog – bejárják a kijelölt helyeket. És sajnálom, aki sohasem hasalt le egy hangyaboly mellé, hogy nagyítóval megszemlélje a hangyák világát, vagy nem képes csodálkozni azon, hogy milyen különbözők a fák...

– Önben láthatóan eredendően megvolt ez a kíváncsiság, és mint grafikusművésznek, természeti élményei magától értetődően kaptak

helyet munkáiban. *Hogyan jutott el a tájbrázolás igényével a bélyeggrafikához?*

– Először 1949-ben rajzoltam bélyeget az újjáépült Lánchídról, egy országos pályázatra, amit megnyertem. Ekkor jelent meg az első bélyegem. Az idegenforgalom fellendülésével aztán felmerült a hazai tájakat, városokat ábrázoló bélyegek iránti igény. Egyre több megbízást kaptam, mivel tudták, hogy az életem mennyire összeforrt a Dunakanyarral. És én nagyon szívesen vállaltam a megbízásokat.

– Mennyiben másféle feladat bélyegen ábrázolni a hazai tájat, mint nagyobb méretű grafikus kompozíció?

– Ebben a műfajban nagyon tömören, szűkszavúan kell megfogalmazni a látványt. Szinte csak jelképeket lehet használni. És minél idősebb leszek, annál jobban aggaszt az ezzel járó felelősség. Mert egy ilyen kis papírselet, amelyre felrajzolok valamit Magyarországról, a dokumentum, ami eljut a világ legtávolabbi részébe; ezen a kis rajzon olyan tömören kell hírt adni magunkról, hogy erről Ausztráliában vagy Japánban egyetlen szempillantás alatt átlátható legyen, hogy Magyarország mit milyen szinten csinál. Például miként fejleszti mezőgazdaságát.

– *Melyeket érzi bélyegei közül szebben sikerülteknek?*

– Például a *Budapest-panoráma* sorozatot, amely négy összefüggő darabból áll, s amelyen okkerbarna alapon látható a főváros panorámája, középen a Duna kék csíkjával. Nagyon szeretem a *Dunakanyar-sorozatot* is Szentendre, Visegrád, Esztergom, Vác stilizált látképével, s külön a visegrádi blokkot. Ezen a Mátyás-korabeli vár látható, s ez azért is érdekes, mert ilyenformán még soha nem ábrázolták Visegrádot. És én terveztem az első európai ENSZ-bélyeget is, amire nagyon büszke vagyok.

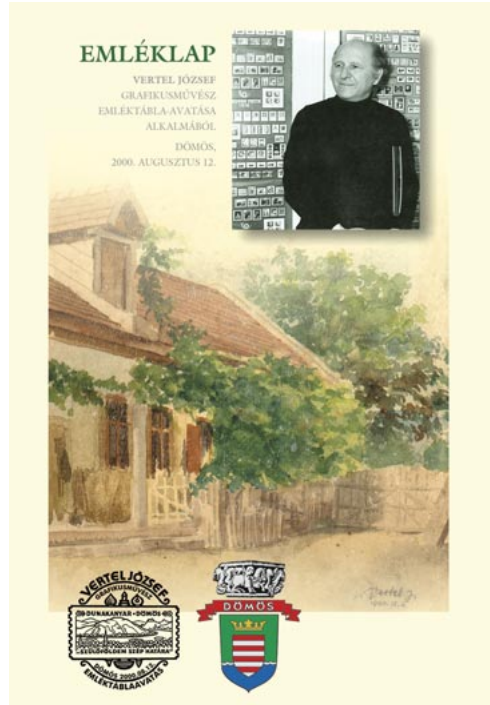
– *Úgy tudom, ön nemcsak ábrázolta a magyar tájakat, településeket, hanem a gyakorlatban is sokat tett a hazai turizmusért.*

– Csak annyit, amennyit a Dömös-barátok köre, és a Dunakanyar Intéző Bizottsága itteni csoportjának elnökeként tehettem. Közbenjártunk, hogy a dömösi átkelésnél megálljon a vonat, hogy a kirándulók az olcsóbb vasúttal megközelíthessék Dömöst, a Pilis északi kapuját.

– *Megelégedett embernek érzi magát?*

– Látni akartam, alaposan megismerni a világot. Igaz, sokat gyalogoltam, eveztem, hegyeket másztam, feljutottam a fjordokra, de ha volna időm, felmennék a Himalájára is. A táj szépségei mellett elmerültem a földrajz, a történelem tanulmányozásában, persze szerettem volna sok mindent még mélyebben megismerni. De hát ugyan mikor érheti utol az ember a vágyait... ?

(*Turista Magazin* 1984(9)29.)

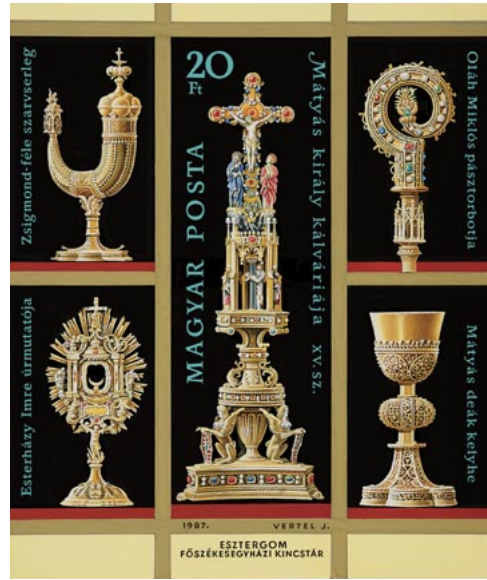
Emléktábla-avatási emléklap, 2000

Vértel József: Tatai kiállítás katalógus, 1985

Vertel József: Magyar Köztársaság címere – blokk, 1990

Vertel József: Esztergomi Kincstár – blokk, 1987

1987 Vertel József: 49. Bélyegnap – blokk, Budavári gótikus szobrok, 1976

Wehner Tibor

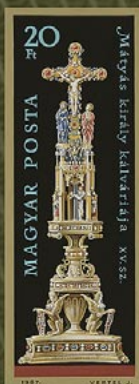
A MAGYAR BÉLYEG LÍRIKUSA

**EMLÉKEZÉS VERTEL JÓZSEF GRAFIKUSMŰVÉSZ
SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJÁN**

A napjainkban felhívó nemzedékeknek valószínűleg már értelmező szótárt kell alkalmazniuk a postai kézbesítésű levél, a postabélyeggel bérmentesített küldemény fogalmi magyarázatához: amiként a papíralapú levelezésre, manapság már a postai küldemény díjának lerovását dokumentáló bélyegre is lassan már a múlt rekvizitumaként kell hivatkoznunk. A bélyeg fogalmi meghatározása szerint: postai küldemények bérmentesítésére való, a rajta feltüntetett pénztértéket képviselő jegy. Általában négyzetes, rajzzal díszített, ragasztós hátú, többnyire fogazott szélű kis papírdarab, amelyet bizonyos díjak, illetékek, járulékok lerovására, megfizetésének igazolására alkalmaztak, s amelynek első példánya 1840. május 6-án került forgalomba Nagy-Britanniában. Az első, még tervben maradt magyar bélyeget Than Mór festőművész 1848-ban tervezte, de valójában az első, a Habsburgok kétféjű sasát megjelenítő hivatalos bélyeg 1850. július 1-én jelent meg hazánkban. Az első magyar postabélyeg sorozat a Kiegyezés évében, 1867-ben készült el Bécsben, hogy aztán mintegy százharminc éves, már valóban magyarországi, magyar honban kiadott és kinyomtatott példányokból épülő bélyegvirágkor következzen. A bélyegtervezés és bélyegkiadás jelenkori válság-korát a száz éve született Vertel József bélyegtervező grafikusművész szerencsére – mert valószínűleg nem tudta volna feldolgozni ezt a súlyos konfliktust – már nem érthette meg: 1993-ban költözött el égi műtermébe, amikor az automatizálás és gépesítés, a technológiai újítások még gyerekcipőben jártak. A borítékra ragasztott színes és képes üzenetet közvetítő, művészi alkotásként megtervezett bélyeg helyett kezdetben nyomtatott jelek és emblémák kerültek a borítékokra, de ezután az ezredforduló éveiben az internet, a számítógépes és telefonos kommunikáció már a kézzelfogható levelet is a múlt

meghaladott emlékévé avatta. Ezzel nemcsak a korábban kézzelfogható dokumentumok gyanánt fennmaradó levelezéseknek, hanem az ezt szolgáló alkalmazott művészeti ágazatnak, a bélyegtervezésnek is lassan véglegesen búcsút kell intenünk. Ám a történet nem törölhető ki: van itt egy XX. századot átfogó művészeti múlt, vannak itt bélyegtervezői, alkalmazott grafikus életművek, amelyek kultúránk, művészettörténetünk szerves és értékes alkotóelemei, s amelyek sorában Vertel József életműve az egyik legragyogóbb fejezetként vonult be grafikai művészetünk e térrénumának történetébe. A száz éve, 1922-ben itt, Dömösön született Vertel József 1937 és 1941 között a budapesti Iparrajziskolában, majd 1941 és 1943 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolán végezte tanulmányait, amelyek során olyan kiváló mesterek voltak tanárai, mint Aba-Novák Vilmos és Konecsni György, de pedagógiai módszereivel és nézeteivel nagy hatással volt rá Fáy Aladár is. Tanulmányait lezárva a budapesti Szépműves Líceumban díszítőfestést tanított, majd az 1950 és 1970 közötti két évtizedben a Pénzjegynyomda tervezőjeként több száz bélyegblokkot és bélyeget tervezett és metszett a Magyar Posta megrendelésére. Haláláig megtartotta szoros kapcsolatát szülőhelyével, a Duna-menti tájjal, Komárom megyével: az Esztergomi Művészek Céhe alapító tagja volt. Egy nyilvános pályázati kiírás fordította Vertel József érdeklődését a bélyegek felé: a Magyar Posta által kiírt 1949-es Lánchíd-bélyegpályázat, amelyet tervével megnyert. A későbbiekben a Duna, a Dunakanyar vissza-visszatérő, központi jelentőségű motívummá vált bélyegtervein és bélyegein. Vertel József elsősorban a rézmetszéshez vonzódott, s ezt a precizitást igénylő sokszorosító technikát alkalmazta kezdetben a bélyegek tervezésénél is, és csak később, a nyomdatechnikai lehetőségek kibővülésével, a színek alkalmazási lehetőségeinek

Vertel J.
1911 2011

100 ÉVE SZÜLETETT
BORN 100 YEARS AGO

VERTEL JÓZSEF

➤ A KÉRESZÉLETŰ AKTUALITÁSON TÚLMUTATÓ, A PROPAGANDISZTIKUS SZÓLAMOKAT LÁTványOSAN KERÜLŐ, AZ ÉRTÉKEK FELMUTATÁSÁNAK IGÉZETÉBEN SZÜLETETT TERVEI ÉS MEGVALÓSULT BÉLYEGEI, BÉLYEGSOROZATAI, BLOKKJAI PONTOSAN REPRESENTÁLJÁK MŰVÉSI HITVALLÁSÁT, ALKOTÓI SZÁNDÉKÁT: „A BÉLYEG LEHETŐSÉG, HOGY TELJES EMBEREK LEGYÜNK. EGYRE NAGYOBB FELELŐSÉGET ÉRZEK, HOGY CSAK JÓ, EGYRE JOBB ALKOTÁSOK SEGÍTSÉGÉVEL ÜZENHESSEK MAGYAR BÉLYEGEKKEL KANADÁTÓL AUSZTRÁLIÁIG A MÉLTÓ EMBERI SORSRÓL, A HUMÁNUMRÓL.”

WEHNER TIBOR

JÓZSEF VERTEL

➤ HIS DESIGNS AND ISSUED STAMPS, SERIES OF STAMPS AND SOUVENIR SHEETS, WHICH GO BEYOND THE TOPICAL ISSUES AND CLEARLY AVOID PROPAGANDISTIC SLOGANS, BORN IN THE DESIRE TO SHOW VALUES, ACCURATELY REPRESENT HIS ARTISTIC CONVICTION AND CREATIVE INTENTIONS: “A STAMP OFFERS THE OPPORTUNITY TO BECOME A FULL HUMAN BEING ... I FEEL A GROWING RESPONSIBILITY TO SEND MESSAGES THROUGH BETTER AND BETTER HUNGARIAN STAMPS FROM CANADA TO AUSTRALIA ABOUT FAIR HUMAN DESTINY AND HUMANITY.” TIBOR WEHNER

LEPKESZÁRNY

30 µm

BUTTERFLY WING

vertel.hu • Angyalos Grafika Stúdió, Vertel Beatrix • Fotó: Pápai Ápor
ELETI FTK, KRC, Kétszemes pásztorláb elektronmikroszkóp laboratórium
ELET Faculty of Science, CHC, Dual Beam Scanning Electron Microscope Lab.

megnyílása után tért át a temperával festett tervek elkészítésére. Bélyegeinek talán legfontosabb szakmai erénye a valóságűség, a rajzi pontosság, az optimális színválasztás és az áttekinthetőség. Különleges érzéke volt a lényeg megragadására, a parányi méretek között a legfontosabb jegyek megjelenítésére. „A miniatúrák modern mestere, Vertel József épp úgy egy világot sűrít ezekben az apró grafikákba, mint egykor a szerzetesek.” – írta művészetéről Rédey Pál. Vertel József a bélyegtervezés mellett a grafika más ágazataiban is aktívan tevékenykedett: készített ex libris-eket, emléklapokat, de akvarellképei is ismertek. A budapesti letelepedése után Dömös, ez a festői szépségű alkotótér haláláig állandó, munkára inspiráló közeg maradt számára.

Életrajzára pillantva regisztrálhatjuk, hogy alkalmazott grafikai terveivel számos díjat nyert el 1952 és az 1993-ban bekövetkezett halálával lezáruló negyven éves aktív alkotószakasz periódusában, amelyek közül kiemelkednek a sportbélyeg-terveiért kapott hazai és nemzetközi elismerések, valamint a hatvanas és hetvenes években többször is elnyert ENSZ-bélyegpályázat-díjak. Bélyegeit nyolc alkalommal Az év legszebb bélyege elismeréssel jutalmazták.

Műveit, bélyegeit és bélyegterveit, kisgrafikáit, emléklapjait a hetvenes, a nyolcvanas évtizedben és a kilencvenes évek elején több önálló tárlaton is közönség elé tárta vidéki városokban és Budapesten – talán az egyik legfontosabb bemutatója az 1992-ben a budapesti Bélyegmúzeumban rendezett volt –, amely sorozatot halála után több emlékkiállítás is követt. Művei, a több ezres példányban kinyomtatott bélyegtervei megszámlálhatatlan gyűjteményben féltve őrzött művekként maradtak fenn: hallatlan igényesen

megtervezett és kivitelezett művészeti dokumentumaiként egy már letűnt, XX. századi korszaknak. A postabélyeg jóllehet már-már a múlt emléke, de azért a Magyar Posta szerencsére nem feledkezett meg bélyegeinek egyik legkitűnőbb megalkotójáról: kétcímletű alkalmi bélyegsorozatot és sorszámozott felíras bélyegblokkot bocsátott ki, köszöntve a 95. Bélyegnapot, s köszöntve Vertel József grafikusművész 100. születésnapját, kinyilvánítván: a magyar bélyeg lírikusának is nevezett művész életművén keresztül élénk tárnak a magyar bélyegkiadás évtizedei. A bélyeg és a magyar bélyeg az ország arca – vallotta a művész. A leghíresebb és az egyik legtöbbet foglalkoztatott magyar bélyegtervezők egyike volt: 1950 és 1992 között közel félezer hazai bélyeg terveit készítette el és mintegy kétszáz bélyeget tervezett más államok (Libanon, Líbia, Algéria, Mongólia), valamint az ENSZ részére.

Egy halála előtt néhány évvel lejegyzett beszélgetésben vallotta meg Vertel József: „Dömösi voltam és vagyok, Dömösön érzem magam igazán otthon. .. Sokfelé jártam, de Dömöst a legszebb vidékek közé sorolom. Mint egy fantasztikus méretű székesegyház, olyan ez a hely, a környékbeli hegy-csúcsokkal, amelyek mint pillérek tartják a boltozatot és a csillagos eget.” E hegycsúcsok által tartott boltozat és csillagos ég alatt, e felmagasodó képzeletbeli székesegyház boltívei között egy nagy ívű, szervesen a XX. század történelmébe és valóságába ágyazódó grafikus életmű épült fel, amelynek az egykor a világot behálózó postai utakon a különös szépségeket csillogtató bélyegek voltak hűséges és hiteles, lebilincselő követői.

(Elhangzott 2022. június 3-án Dömösön, a Vertel József grafikusművész születésének 100. születésnapja alkalmából rendezett megemlékezésen.)

Zemplényi Tivadar: Hazafelé, 1897 körül

Zemplényi Tivadar: Udvar, 1900 körül

Lyka Károly

ZEMPLÉNYI TIVADAR

Zemplényi Tivadar: A modell, 1900

Régibb és újabb festők egybehangzóan elismerik Zemplényi művészetét. Ami nem kis dolog nálunk, mert hisz e földön is megesett már nem egyszer, hogy mellőzés éri a festőt a képei iránya, egész felfogása miatt. Kell tehát, hogy olyasmi rejtőzzék Zemplényi műveiben, ami a szélső jobboldalt épp úgy érdekli, amint a jakobinusokat. Mert a szívesség Zemplényi korántsem társadalmi úton szerezte meg magának, hanem kizárólag a képeivel, ami szintén nem hétköznapi eset.

Nem az előzékeny bókok embere. Még senki sem fogta rá, hogy udvarias: ezen az úton tehát nem szerezhettek amatőröket a festményei számára. A műhelye is künn van Budapest peremén, messze a zsúrozó központtól. Társasága olyan emberekből áll, akik előtt kurtán, sőt rusztikusan meg lehet mondani az igazságot. Nincs is a festészetében egyetlen finnyás vonás sem.

Ő is felvidéki ember, mint java festőink legtöbbje. Ennél fogva eleve feltehetjük, hogy jó adag kitartás, szívósság, erély halmozódott fel benne. Abból a fajból való, amelyet nem lehet egyhamar levenni a lábáról. E sorok írója a makacs kitartás nem egy esetét láthatta Zemplényi életpályáján: egyszer sem hátrált meg. Úgy látszik, sohasem érezte ezt az érzést: rezignáció. Voltak olyan napjai, sőt évei, amikor a közepes erélyű ember már rég beadta volna a derekát. Zemplényin nem tudott a sors kifogni: egy kicsit belekopaszodott a fiatalkor küzdelmeibe, de a festési vágy és a művészi öröm érintetlen maradt. Semmit sem akart megmenteni, csak ezt az egyet. Romantikus kalandja is csak egy volt ifjúkorában, mégpedig a magyar közoktatásügyi minisztériummal. A kultuskormány adta a szenzitív dámát, akihez csak tánclépésben szabad közeledni. Zemplényi semmihez sem értett oly kevésbé, mint az efféle dologhoz. Ő tudta, hogy milyen értékű munkát végez, és tudta, hogy ennél fogva mire formálhat jogot. Csak azt nem tudta, hogy a jogokat görnyedt háttal kell kikunyorálni. Az ilyenfajta ötlet nem teremhet meg egyenes lelkű emberben, ez kizárólag a ranglétra parketjeinek száraz fájából nő ki. Zemplényi nem lett volna rá képes, ha még úgy meg is magyarázzák neki. Így esett meg, hogy évek hosszú során át, a hét legsoványabb esztendőben, makacs következetességgel felküldte a munkáit a kultusz-kormányhoz az e célra megállapított állami ösztöndíjakért. És épp oly következetesen visszaküldtek neki mindent. Tudnunk kell, hogy ugyanezekben az esztendőben a müncheni képzőművészeti akadémia hasonló makacs következetességgel megvásárolta Zemplényi tanulmányait és kitüntette minden rendelkezésére álló kitüntetéssel. Zemplényi végezte minden osztályban a legderekasabb munkát. Hackl és Löfftz, a professzorai, összecapták a kezüket, valahányszor a magyar kultuskormány egy-egy újabb kosárral kedveskedett Zemplényinek. No, önöknél csakugyan

Zemplényi Tivadar: Aggódás

Zemplényi Tivadar: A zárándoknő, 1900

Zemplényi Tivadar: Templom előtt, 1899

ázsiai állapotok lehetnek, mondta egyszer ily alkalommal e sorok írójának az öreg Hackl. Zemplényi néhány igen rövid és velős mondatba foglalta azt, amit erről az eljárásról gondolt és sürgősen tovább rajzolt és festett. Az élet ugyan keserves volt, a bajok sokasodtak, de szerencsére a szent piktúra mindenért kárpótlást tud adni annak, aki hisz benne. Zemplényi pedig bízott benne föltétlenül. Nincs az a miniszteri leirat, amely ebből a bizodal-mából ki tudná zökkenteni.

Ha akkor kellemetlen lehetett is ez az állandó kudarc, valamire talán mégis jó volt: a mi festőnkben meggyőződésé érelődhetett, hogy az ember csak önmagában bízhatik. Hogy tehát acéloznia kell a saját energiáját, mert ez az egyetlen támasza. Erre a tudatra égető szükségük van a legsötétebb Afrika felkutatóinak és néha a magyar festőknek is. Ebből az erélyből nem csekély adagot látunk Zemplényi képein is. Jelentkezik ez már magában a festői kézírásban is. Azután jelentkezik abban, hogy nem simul a perc divatjához. Végre abban, hogy amely festői igazságról egyszer meggyőződött, azt következetesen és kitaróan fejleszti.

Festői fejlődésében bizonyos állomásokat látunk, amelyek körülbelül számot adnak arról, hogy miképpen alakult előadása az erélyesebb felé. Azokban az években, amikor a természet-stúdiomot, a beható, részletekig menő tanulmányt ismerte fel magára nézve a legszükségesebbnek, olyan képek támadtak, amelyek az utolsó porcikáig hatoló kutatást tükrözik. Ez a hosszas és kitaró modellstúdiom már technikailag is atelier-képek festésére bírta. Interieuröket látunk, amelyek koncentrált világításában ott ül teljes nyugalomban, minden mozdulat nélkül a modell. Hetekig, hónapokig lehet azt át- meg át- tanulmányozni. S modelljei most többnyire öreg-asszonyok, mint e célra legalkalmasabb médiumok, akiknek ráncos arca a barázdák egész rengetegét mutatja, ez pedig jó alkalom a részlet-kutatásra. Talán némi lelki diszpozíciók is e nép felé vonzották. E gond szántotta vén arcok híven tükrözték az élet ama viszontagságait, amelyekkel festők is oly sokszor, szinte szakadatlanul találkozott. Nyomról-nyomra lefesti ezeket az élettrajzi mappákat. Eleinte elaprózva, de egyre tömörebben, egyre szélesebben.

Mindent adni, de úgy, hogy a kép mégse váljék részletek laza gyűjteményévé, ez lehetett akkor fő törekvése. Hogy minő fényes sikereket ért el, arról a *Templomban* című képe (most a budai várpalotában) tanúskodik. Az az öregasszony egy kis chef-d'oeuvre. Leibl is ilyesmit keresett, benne becsülhette meg Zemplényi a stúdiom e fajtáját. Más idevágó művein érdemes külön vizsgálódás tárgyává tenni egy öreg, törődött kezét, kiálló bütykeivel, lötyögős bőrrel, a kidagadt, meszesedő erekkel. Ez is természet, s festőileg lehet legalábbis annyira érdekes, mint egy ifjú hercegasszony krémekkel ápolt orcája. Zemplényi nem konstruált magának külön szépség-ideálokat, neki a természet birtokbavétele kellett elsősorban. Nyugodalmos képei egyenletes és nem változó atelier-világításban megadták neki erre az alkalmat. Érett festői tudásának körülbelül az efajta képek voltak első stációi.

Aki így megtanult tudni, annak új vágyai támadnak. A nagy készség képessé teszi arra, hogy a természet hirtelenebb, múlandó jelenségeire is ügyet vessen. Egy délutáni napsütés legfeljebb félórán át egyenletes, de ez alatt az idő alatt gazdag festői játékot mutat. Zemplényi teljes fegyverzetben foghatott az ily jelenségek kiaknázásához is. Mi más látványt ad az ilyesmii! Hirtelenül vége az interieur egyoldalú világításának: szinte előnti a mezőt, a kertet a levegőben szertetőredezett fényözön. S egyszerre dupla értékűvé válik a levegő is, mint jelentékeny festői elem. Zemplényi az ő kitaró, eleven energiájával hozzáfogott ennek áttanulmányozásához is. És most festése is hirtelenebbé, összefoglalóbbá válik. Ha az atelier-világítás ezer apró reliefet ad egy arcon, úgy az en plein air-festésnél ugyanezen arcon a levegő enyhe fátyla hamar összefoglal mindent s gyakran egyetlen széles tónust ad oly helyekre, amelyek az atelierben csak tömérdek apró kusza vonásokkal szolgáltak. Nagy egységek tárulnak elének, egy darab az egész kép s döntő szerepűvé válik a tónus finomsága, a valór helyessége.

Mindezekon a dolgokon túl volt Zemplényi. Tudása új körökkel gyarapodott, így felfegyverkezve került a Felvidékre, abba a görbe országba, ahol Szinyei Merse Pál színgazdag képei születtek. És Zemplényi

Zemplényi Tivadar: *Fiatal hölgy virágkertben*

Zemplényi Tivadar: *Árnyas utca, 1916*

Zemplényi Tivadar: *Családom a kertben*

Zemplényi Tivadar:
*Virrasszatok és
 imádkozzatok*, 1901

is a színre vetette magát. Gyorsan kiküszöböli a képeiből olyan dolgokat, amelyek nem voltak egészen karakteresek, egészen kifejezők. Például a régibb ívású szürke tónusokat, amelyekkel oly kényelmesen kapcsolta össze a piktorok két egymástól eltérő színt. A halánték sárgája és az orca pírija közé oly könnyű volt egykoron egy „semleges” tónust csúsztatni: hadd kösse össze a két színt, legyen közvetítőjük. Zemplényi a legnagyobb eréllyel igyekszik ennek éppen ellenkezőjére. A természetben nincsenek ilyen közvetítők, ilyen „semleges” színek. Bizony szépen ki kell kutatni ezeket a veszedelmes terepeket is és egész határozottságukban oda festeni. Hogy Zemplényi miként oldotta meg a kérdést, arról a *Nagypéntek* című festményén levő öreg arcok adnak helyes fogalmat.

Egyebekben is hirtelenül élénkül minden szín és növekszik erőben is. Az ilyenforma festés határozott, egyenes felrakást kíván. Az aprózás, a félnék pepecselés itt nem ér célhoz. Megint erősebb lesz tehát a kezeírása, szélesebb az előadása. Az új átlomás ismét meggazdagítja festői szertárát.

Az en plein air-festés, az élénk napsütés tanulmányozása nyilván hatással volt rá oly irányban is, hogy a figyelmét egyre erősebben leköti a fény a maga kontrasztjaival. Szikrázó verőfényben festi meg a templom előtt álló alakokat, a búcsúsokat. S ugyanakkor Besnyőn támad legnagyobb képe,

a *Virrasszatok és imádkozzatok* című, amelynek festői problémája ismét a fény erős hatása. Itt ugyan tompa sötétség ül meg az egész képet, de a gyertyák és egyéb világítóeszközök lángja a legélénkebb fényjelenségeket írja e sok emberalakra. A probléma itt teljes készséggel talált megoldásra. Amit akart, itt teljesen sikerült is.

Mindezeknek a képeknek s egyáltalán legtöbb művének szereplő személyei abból a körből valók, amelyről már egyszer szoltunk. Parasztok és szegény emberek, koldusok és szenvedők, munkások kerülnek egymás mellé. Nem valami pietisztikus célzattal, hanem egyszerűen, mint felette lebilincselő jelenségei e földi életnek. Mozdulataik jelentőségét, gesztusaik nehéz lankadságát, arckifejezésük önkénytelen kendőzetlenségét jól ismerhette s teljesen átérthette, hisz mindez nem volt idegen neki, élménye volt, legközvetlenebb tapasztalata, majdnem állandó miliője. Oly képek, mint az *Aggódás*, azért hatnak ránk közvetlenül, mert látjuk, mennyire tértovázás nélkül vannak megfestve, mennyire otthon jár a festő e bizalmas formák és hangulatok közt, mennyire össze tud forni az előadott miliővel. De ez el sem volna képzelhető oly biztos rajz és határozott festés nélkül, mint amilyen Zemplényi képeit jellemzi.

(Művészet 1905.(2)73–78.)

D.

ZEMPLÉNYI TIVADAR

(1864–1917)

Életének derekán, művészi erejének csorbítatlan teljességében ragadta el a halál festőink köréből Zemplényit, az eperjesi fiút, aki mintegy harmincöt évvel ezelőt, hóna alatt egy csomó rajzzal, került föl Budapestre, lépett be a Mintarajziskolába, ahol Lotz Károly és Székely Bertalan tanította. Szülőföldjén rokonai és ösmerősei körében ifjúkori rajzait még ma is szerető gonddal őrzik. Élénk megfigyelés, meglepő módon biztos jellemző erő, nagy formakészség tárul elénk ezeken. S a csirájukban itt jelentkező vonások jellemzik Zemplényi művészetét, amellyel az egymást követő modern művészeti irányok kavargásában mindvégig sok tekintetben szinte tártalanul állt. Első mesterei, jóllehet sokat tanult tőlük, művészi felfogását nem igen befolyásolták. Lelkének egyaránt idegen volt Lotz alakjainak megvesztegető bája s Székely monumentális vonalvezetése; a bécsi akadémián akkoriban fölkapott édeskés decoratív irány pedig éppenséggel visszariasztotta. A Mintarajziskolából Bécsbe akarták küldeni ösztöndíjjal; ő azonban lemondott az utóbbiról s Münchenbe ment, hol hallatlan nélkülözések közepett Hackl és Löfftz mesterek oldalán addig tanult, amíg elég erősnek nem érzi magát ahhoz, hogy a nyilvánosság elé lépjen képeivel. A Képzőművészeti Társulat tárlatain a kilencvenes évek elején tűnik föl. *Templomban* című képe erőteljes realiztikus felfogásával, festői beállításával, érdekes megvilágításával, de főleg alakjainak beszédes jellemzésével 1894-ben nagy sikert arat s a király öfelsége veszi meg, *Varró öregasszonyt* ábrázoló nem kevésbé jellegzetes festménye az állam tulajdonába kerül.

Zemplényi apja Eperjesen valamikor igen keresett templomi festő és aranyozómester volt, s művésziünk alighanem az ő oldalán, falusi templomok félhomályában szerzett gyermekkori benyomásai hatása alatt tért minduntalan vissza templomozó alakjaihoz, amelyeket azonban mindig új és ugyancsak gondos

tanulmányok alapján festett. Amikor első sikerei nyomában szülőföldjére visszatért, festőszerszámaival Szinyei Merse Pált is fölkeresi jernyei magányában, aki akkor már szinte végkép lemondott arról, hogy valamikor még festeni fog; fáradhatatlanul dolgozó fiatal társának munkakedvétől fölwillanyozva a nagy mester mégis előveszi ecsetjét, s működésének második, az elsőnél eredményekben jóval gazdagabb korszaka ezzel kezdődik.

Szinyei hatása alatt fordul melegebb érdeklődéssel Zemplényi a tájkép felé, fog a jellegzetes sárosi tájak és alakok megörökítéséhez, mely munkái a legtöbb szeretettel megfestett s a legvonzóbb alkotásai. Sajnos, nemo propheta ... s szülőföldje részéről Zemplényit is nagy mellőzés érte. Szülővárosa és vármegyéje az utóbbi évtizedekben többnyire idegen és másodrendű festőknél nem egy képet rendelt meg. Zemplényinek itt számottevő megbízás nem jutott, s ő röstelkedésében hátat fordított szűkebb hazájának. Búcsúsokat ábrázoló képeinek alakjait, s 1900-ban nagy állami aranyéremmel kitüntetett monumentális compositiójának tárgyát Mária-Besnyőn leste el. Ez utóbbi címe: *Virrasszatok és imádkozzatok*, s fejlődésének tetőpontján mutatja be mesterünket, aki kevéssel azután a Képzőművészeti Főiskola tanára lett, de ezzel ki is merítette az elismerés összes jeleit, amelyekre hivatalos részről művész nálunk számot tarthat. A közönség ízlésének a művészeti divatokkal és a tucat-ízléssel meg nem alkuvó, s nem egyszer szinte a zordonságig komoly művész magános utakon járó erőteljes egyénisége nem igen felelt meg; művésztársai körében, bármily sokra becsülték, szintén nem volt népszerű. Jelentősebb sikerek, amelyek teremtő erejét és munkakedvét szakadatlanul ébren tartották s a lelke műhelyében izzó nagyszabású conceptiók megvalósítására serkentették volna, 1900-tól kezdve nem igen kísérték pályáján. Zemplényi mindazonáltal fáradhatatlanul

dolgozott tovább, hűségesen vett részt a Képzőművészeti Társulatnak, a Nemzeti Szalonnak szinte minden kiállításán, s a természet érdekes és jellegzetes motívumainak, a kis emberek törőlmetszett alakjainak ábrázolásával mindenkor komoly érdeklődést keltett a művészet igaz barátainak körében; különösen az utóbbi háborús években, amelyeknek izgalmi mintha ismét visszavezették volna a mélyrehatóbb lelkiséghez s a monumentálisabb concepciókhoz, amire példának *Könyörgés a békéért* című nemrégiben kiállított tartalmas compositióját említjük föl.

(*Budapesti Szemle* 1917. 140–142.)

Zemplényi Tivadar:
Templomban, 1889

Zemplényi Tivadar:
Könyörgés a békéért, 1916

Dömösi utcarészlet a kath. templommal

Dömösi Duna-part, szemben a túlparton a Szent Mihály-hegy, 1914.

FOTÓK, KÉPEK, MEGNYITÓK, DOKUMENTUMOK

Pethely Gyula: Dömös

Dömösi képeslap Kruttsay Ferenctől

Lasz gallner Oszkár: Őnarckép

Éder Gyula: Őnarckép feleségével, 1926

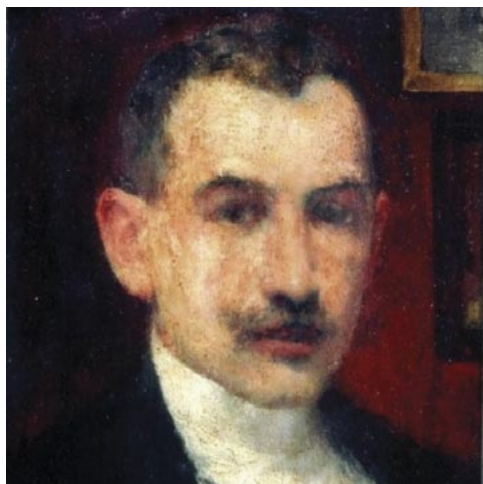
Márk Lajos: Őnarckép

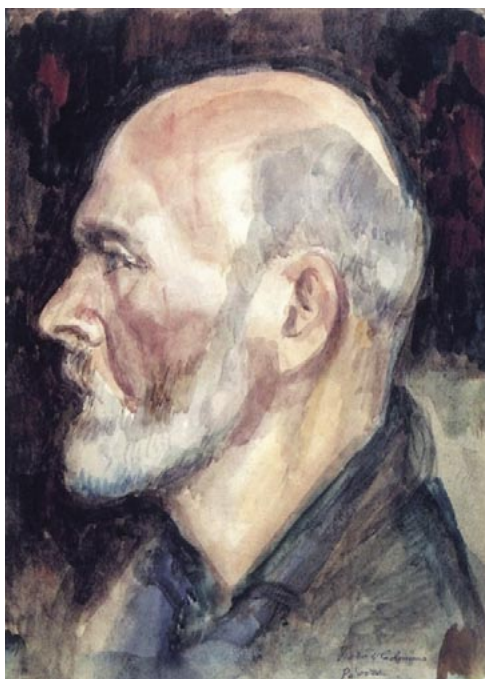
Novák Lajos: Őnarckép, 1950-es évek

Poll Hugó: Őnarckép, 1895

Kosztolányi-Kann Gyula: Őnarckép

Szabó Vladimír: Őnarckép

Udvary Géza: Őnarckép, 1915 körül

Konyorcsik János

Novák Lajos a Csohány
Kálmánról festett képe előtt

Szabó Vladimír
és Goda Gábor
a dömösi kiállítás
megnyitóján után

Martsa István

Szabó Vladimír

Vernissage a szentendrei
Művésztelepi Galériában,
1979.
(Vásárhelyi Vanda,
Frank János,
Vaszkó Erzsébet)

A Dömösi Művelődési Ház és a Dömös-barátok köre meghívja Önt és kedves családját 1979. június 9-én (szombaton) délután 5 órakor a Dömösi Művelődési Házba (Táncsics Mihály utca 2.)

BORBÁS TIBOR

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

kiállításának megnyitására

Megnyitóbeszédet mond: **GODA GÁBOR**
Kossuth-díjas író

A kiállítás nyitva: 1979. június 9-től július 9-ig

Megtekinthető: kedden és csütörtökön 17—19-ig,
szombaton 14—19-ig,
vasárnap 12—18 óráig

Borbás Tibor: Kosztolányi Dezső

A Dömösi Művelődési Ház és a Dömös-barátok köre meghívja Önt és kedves családját 1979. július 14-én (szombaton) délután 6 órakor a Dömösi Művelődési Házba (Táncsics Mihály utca 2.)

REICH KÁROLY

Kossuth-díjas
grafikusművész
kiállításának megnyitására

Megnyitóbeszédet mond:

CSOHÁNY KÁLMÁN

grafikusművész

Közreműködik:

KENDI ESZTER

gordonkaművész

A kiállítás nyitva:

1979. július 14-től augusztus 6-ig

Megtekinthető:

kedden és csütörtökön 17—19-ig,
szombaton 14—19-ig,
vasárnap 12—19 óráig

A Pilismarót Községi Közös Tanács,
a dömösi Művelődési Ház,
a Közép-Dunavidéki Intéző Bizottság
és a Dömös-barátok Köre
meghívja Önt és kedves családját
1981. május 21-én, szombaton délután 11 órára
a dömösi művelődési házba (Táncsics u. 2.)

Pásztor János

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

születésének 100. évfordulója

alkalmából rendezendő

MEGEMLEKEZÉSÉRE

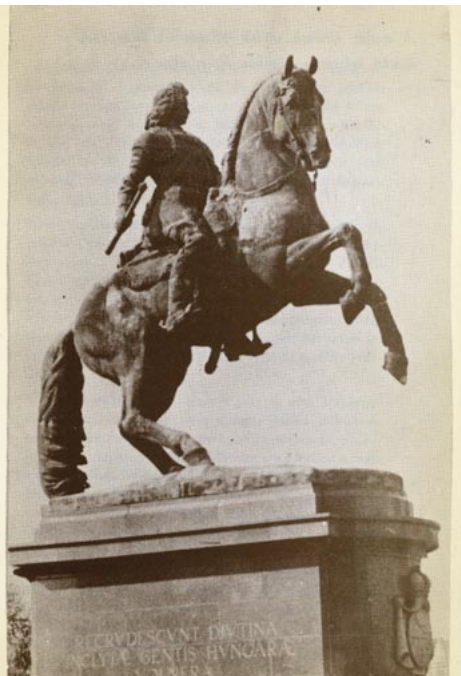
MŰSOR:

A művelődési ház falán elhelyezett emléktábla felavatása és az emlékkiállítás megnyitása

Az emléktáblát leleplezi és a kiállítást megnyitja:

POGÁNY Ö. GÁBOR

művészettörténész,
a Nemzeti Galéria ny. főigazgatója

Vaszkó Erzsébet tárlata elé

Ha leemeljük a polcra Gadányi Jenőné férjéről szóló emlékezését (*Igy történt*, Bp. 1965. Magvető Kiadó), a könyvben a Dömösön töltött közös és kellemes nyarokról Jónéhány szép részlettel találkozunk: **Vaszkó Erzsébet festőművészné Dömösre tehát egy kissé hazaérkezett.** És mivel otthonából igencsak ritkán és nehezen mozdulhat néhány esztendeje, ebben a Dunaparti kedves községben ezúttal képei jelennek meg tehát, a megnyitón bizonyos nem kevés ismerős. A képek között feltehetően néhány Dömösön megálmodott is, bár a festőnő a művészeti közfelfogás szerint a „szentendrei művészet” egyre tágulóbb körébe tartozik. A máramarosi vidék, a mátrai vagy a borsányi hegyek, a Nagyvillám világa után valóban a Dunakanyar innenső tájai lettek kedvenc szellemi forrásai, ihletője ugyan többnyire önmaga lírai mikrokozmosza volt. Mégis meglepő hiba, hogy neve és művészetének bemutatása Haulisch Lenke „A szentendrei festészet” c. akadémiai monográfiájából kimaradt.

Vaszy János egykori tanítványa abból a híres fűskolai nemezedékből való (a festőnő 1929-ben végzett a Fűskolán), amelyik a húszas évek végén először tekint végig merészen, kíváncsian és szabadon az akkori Európa művészetében, és új utakat találva nem kicsiny vihart kavart a korszak hazai szellemi életében, majd a várható következmények elől újabb magyar rajzósokkal gazdagította a külvilág modern képzőművészetét. De Vaszkó Erzsébet itthon maradt, a társakénál meditatívabb, egyre sötétebb színvilágú, mindgyere elmélyültebb belső lírát idéző hangulatú, utóbb egyre konstruktívabb szellemű művészete csendes sikerekkel gazdagodva lett részévé a hazai képzőművészeti életnek. Képei az Új Művészek Egyesületének többnyire a KÜT-

A dömösi Művelődési Ház és a Dömös-barátok Köre
meghívja Önt és kedves Családját

1980. május 10-én (szombaton) délután 5 órára
a Dömösi Galériába
(Táncsics Mihály u. 2.)

VASZKÓ ERZSÉBET

festőművészné

KIÁLLÍTÁSÁNAK
MEGNYITÁSÁRA

A tárlatot

DR. BODRI FERENC

tanár, művészeti író

nyitja meg.

A kiállítás megtekinthető: kedd 17—19
csütörtök 17—19
szombat 14—19
vasárnap 12—18

A dömösi Művelődési Ház és a Dömös-barátok Köre
meghívja Önt és kedves családját
1981. június 6-án, szombaton 18 órára,
a Dömösi Galériába
(Dömös, Táncsics M. u. 2.)

SZABÓ VLADIMÍR

kétszeres Munkácsy-díjas,
a Magyar Népköztársaság érdemes művésze,
a Munka Érdemrend arany fokozatával kitüntetett
FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁRA

A kiállítást megnyitja:
HORVÁTH BÉLA,
Ady-díjas művészettörténész

A megnyitó után a kiállító művészek életművéről
tartunk diavetítést

A kiállítás nyitva: 1981. június 6-tól 50-ig

Megtekinthető: kedden és csütörtökön 17–19 óráig,
szombaton 15–19 óráig és vasárnap 13–18 óráig

DÖMÖSI GALÉRIA 1992/4

DÖMÖS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
DÖMÖS BARÁTAINAK KÖRE
meghívja Önt és kedves családját
1992. július 25-én, szombaton 17 órára

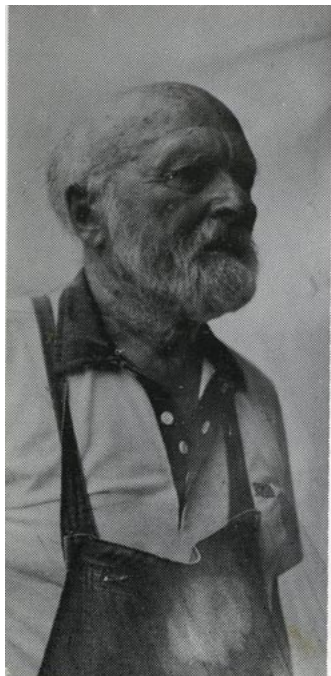
SZABÓ VLADIMIR

(1905–1992)
festő- és grafikusművész
**EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁNAK
megnyitására**

Megnyitja:
KRATOCHWILL MIMI
művészettörténész

Nyitva:
1992. július 25.–augusztus 17-ig

Túldoldalon Szabó Vladimír: Hommage à Dürer
(rézkarc, részlet)

Dömösi kiállítások meghívói

1988/6.

DÖMÖSI GALÉRIA

A Dömösi Művelődési Ház
és a Dömös Barátainak Köre
meghívja Önt és kedves családját
1988. október 1-én, szombaton
17 órára a Dömösi Galériába

SZURCSIK JÁNOS
festőművész — érdemes művész

SZ. SÁRKÁNY ANNA

gobelinművész, rajztanár

KIÁLLÍTÁSÁNAK

megnyitására.

Megnyitja:

NOVÁK LAJOS

festő-, grafikusművész,

Munkácsy-díjas

A kiállítás megtekinthető:

1988. október 1—október 28-ig,
naponta 10—16 óráig.

Építők —

MAGYAROK (gobelin) Festő: SZURCSIK JÁNOS, szöveg: SZURCSIKNÉ SÁRKÁNY ANNA

A DÖMÖSI MŰVELŐDÉSI HÁZ
ÉS A DÖMÖS BARÁTAINAK KÖRE
MEGHÍVJA ÖNT ÉS KEDVES CSALÁDJÁT
1987. AUGUSZTUS 19-ÉN /SZERDA/ 18 ÓRÁRA
A DÖMÖSI GALÉRIÁBA A

DÖMÖSI KÉPZŐMŰVESZEK,

NOVÁK LAJOS
FESTŐ- ÉS GRAFIKUSMŰVÉSZ
MUNKÁCSY-DÍJAS

PÜSPÖKI ISTVÁN
FESTŐ- ÉS GRAFIKUSMŰVÉSZ

SZABÓ VLADIMÍR
FESTŐ- ÉS GRAFIKUSMŰVÉSZ
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG KIVÁLÓ MŰVÉSZE

M. SZŰCS ILONA
FESTŐMŰVÉSZ

VERTEL BEATRIX
GRAFIKUSMŰVÉSZ

VERTEL JÓZSEF
GRAFIKUSMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA:

KAPOSI ENDRE

AZ ESZTERGOMI TANITÓKÉPZŐ FŐISKOLA FŐIGAZGATÓJA,
FESTŐMŰVÉSZ

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:

1987. AUGUSZTUS 19. – SZEPTEMBER 24-ig

DÖMÖSI GALÉRIA 1991/3

A dömösi Művelődési Ház
és a Dömös Barátainak Köre
meghívja Önt és kedves családját
1991. augusztus 24-én 17 órára a Dömösi Galériába
az "HOMMAGE A SZÉCHENYI" grafikai meppa

ALMÁSSY ALADÁR
GAÁL JÓZSEF
KÁRPÁTI TAMÁS
KORÁNYI GÁBOR
MUJSNAY ÁKOS
PARÁDI TAMÁS

PRUTKAY PÉTER
PÜSPÖKY ISTVÁN
SOMOGYI GYÖZŐ
SZABADOS ÁRPÁD
SZABÓ TAMÁS
SZEMETHY IMRE

kiállításának megnyitására

Megnyitja: Dr. SÚPKA MAGDOLNA művészettörténész

Nyitva: aug. 24-től szept. 19-ig
naponta 10-16 óráig

Márk Lajos: Zemplényi Tivadar karikatúrája

Éder Gyula: Krutsay Ferenc karikatúrája, 1912

Márk Lajos: Önarckép, 1899

Éder Gyula: Ügyvéd karikatúrája, 1930 körül

Márk Lajos: Kann Gyula karikatúrája, 1900

Márk Lajos: Kann Gyula karikatúrája, 1900

Márk Lajos: Kernstok Károly karikatúrája

Rippl-Rónai József rajza Kosztolányi-Kann Gyuláról, 1913

Heckenast Gusztáv (1811–1878) könyvkiadó, könyvkereskedő portréja és pilismaróti villája régen és napjainkban (építette Feszli Frigyes 1860 körül)

Glatter Ármin: *Dunaparti részlet*, 1914

Budapesti turisták kirándulása a Dobogókőre:
Partaszállítás Dömösön, 1913 / fényképész Balogh Rudolf

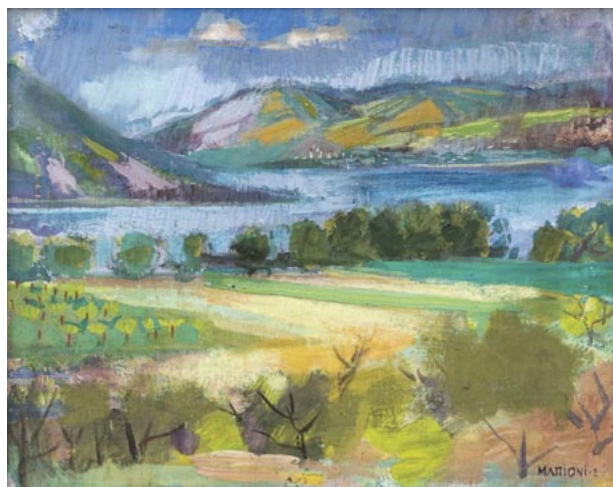

Falurészlet, 1913 / fényképész Balogh Rudolf

Benkhard Ágost:
Borús délután, Dömös, 1954

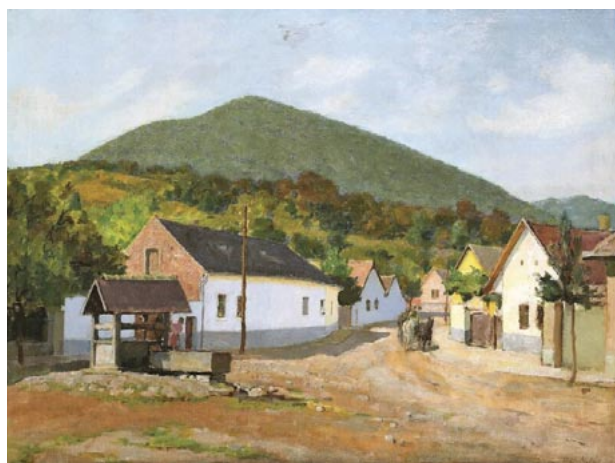
Benkhard Ágost:
Dömös, 1934

Mattioni Eszter:
*Dunakanyar,
1930 körül*

Pichala Imre:
Falv a Pilsben

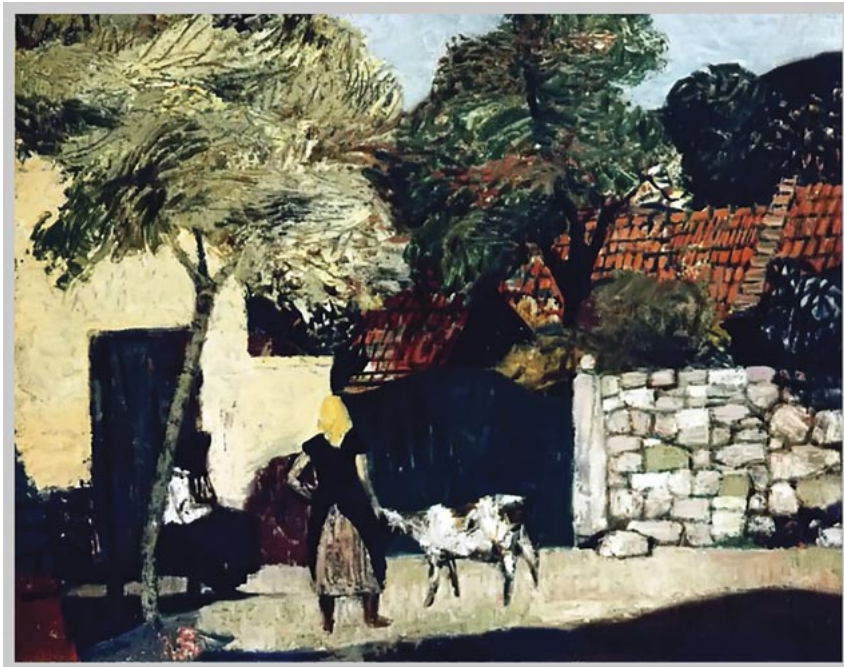
Vidovszky Béla:
Dömösi utca

Mattioni Eszter:
Dunakanyar

Scholz Erik: *Pílismaróti kép*, 1959

Scholz Erik: *Pílismaróti utca*, 1959

DÖMÖS ÉS PILISMARÓT MŰVÉSZETI
IRODALMA

- Balogh Kata–Bárdos István (szerk.): *Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza*. Tatabánya, 1993. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézet.
- Bárdos István: Magyar képzőművészek, képzőművészeti élet a Duna bal és jobb partján. (Mozaikok a hasonló címmel készülő könyvből). *Atelier* 2013(3)26–27.
- Borovszky Samu: *Esztergom vármegye*. Budapest, 1908. Magyarország vármegyéi és városai.
- cs. -: Dömös. Tízéves a galéria. *Dolgozók Lapja* 1987. augusztus 23.
- Cs. Nagy Lajos: Pilismaróti szonáta. *Dunakanyar* 1996(2)6.
- Cs. Nagy Lajos: Pilismaróti szonáta II. *Dunakanyar* 1996(3)10.
- Cseh István: Helyreállítják a prépostság romjait Dömösön. *Dunakanyar* 1987(2)57–58.
- csolnoki -: Értelmes csodák Dömösön. *Dolgozók Lapja* 1987. augusztus 26.
- Dömösi művésztelep. *Esztergom és Vidéke* 1913. október 19.
- A dömösi múzeum megalapítása. Pastinszky Miklós tanár beszámolója családi gyűjteményéről. *Dunakanyar* 1969(1)77–79.
- A dömösi művésztelep. *Esztergom és Vidéke* 1914. január 8.
- A dömösi művésztelep. *Esztergom és Vidéke* 1914. június 28.
- ez -: Kiállítási jegyzet. Dömösi ihletésű alkotások. *Dolgozók Lapja* 1977. október 7.
- Gábrriel Tibor: Árpád-kori altemplom a Dunakanyarban. A helyreállított dömösi altemplomot megnyitották a látogatók előtt. *Dunakanyar* 1990(2)73–74.
- Gábrriel Tibor: Szobrászok, festők, grafikusok Dömösön. *Dunakanyar* 1988(2)35.
- Gaylhoffer-Kovács Gábor: *Dömös, római katolikus plébániatemplom*. In: Jernyei Kiss János (szerk.): *Barokk freskófestészet Magyarországon. I. Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye*. Budapest, 2019. Magyar Művészeti Akadémia Kiadó. 166–169.
- Gerevich László: Dömös. *Műemlékvédelem* 1992(2)73–80.
- Gerevich László: A pilisi és dömösi ásatások nemzeti jelentősége. *Dunakanyar* 1976(2)47–49.
- Goda Gábor: Képzőművészeink a Dömösi Galériában. *Művészeti Műhely* 1989(2)4–5.
- Györffy György: Dömös a korai Árpád-korban. *Dunakanyar* 1980(1)56–57.
- györke -: Dömös barátai. *Dolgozók Lapja* 1977. január 23.
- Horváth István: *Dömös. Műemlékek, természeti értékek* Budapest, Tájak Korok Múzeumok Egyesület.
- Horváth István: Dömös és környéke. *Dunakanyar Tájékoztató* 1968(2)26–32.
- Horváth István: *Dömös és környéke*. Vác, 1979.
- Horváth István: Dömös és környéke. *Dunakanyar* 1980(1)69.
- Hrenkó Pál: Dömös. *Dunakanyar* 1993(2)72.
- Kaposi Endre: A dömösi képzőművészek kiállítása. *Művészeti Műhely* 1988. 26.
- Körösy László: Dömösi honfoglalás. *Érdekes Újság* 1914(6)11.
- L. Kecskés András: *Dömös*. (Szerk. Bárdos István). Budapest, Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht.
- Martsa Piroska–Martsa Balázs: *Pintyő. M. Szűcs Ilona festőművész élete és munkássága*. (Bev. Prokopp Mária.) Budapest, 2016.
- Mészáros István: „Szobrász vagyok, teremtő munkás.” Pilismaróti beszélgetés Kalló Viktorral. *Dolgozók Lapja* 1989. április 15.
- Művészek paradicsoma a festői kistelepülés. *24 Óra* 2000. augusztus 30.

- Művésztelep a dömösi kastélyban. *Élet és Tudomány* 1948. november 3.
- Nándori Katalin: A dömösi prépostsági attemplom helyreállítása. *Műemlékvédelem* 1992(2)88–94.
- Nedeczky Gáspár: *Dömös története és leírása*. Esztergom, 1880. Mellinger Nyomda
- Nyítás áprilisban. *Esztergom és Vidéke* 1990(6)2.
- Pastinszky Miklós: A 900 éves Dömös. *Dunakanyar* 1979(2)12–17.
- Pastinszky Miklós: A 900 éves Dömös. *Dolgozók Lapja* 1979. április 22.
- Pastinszky Miklós: Dömös határleírása. *Dunakanyar* 1969(3)45–48.
- Pastinszky Miklós: Megkezdődött a dömösi prépostság épületeinek feltárása. *Dunakanyar* 1972(1)54–56.
- Prohászka Péter: Dömös és Neszmély. (Egy milleniumi sorozat margójára.) *Limes* 2002(6)164–166.
- Soproni Sándor: Római erőd Pilismaróton. *Dunakanyar* 1966(2)51–53.
- Szatmári Gizella: Kiállítások Pilismaróton. *Népszava* 1987. szeptember 18.
- Új művésztelep épül... *Szabad Nép* 1948. szeptember 21.
- Vertel József (szerk.): *Szobrászok, festők, grafikusok Dömösön*. (Bev. Kaposi Endre.) Dömös, 1987, Dömös Község Tanácsa.

Waldmann Imre, mögötte felesége, Keményffy Jenő és felesége, Kernstok Károly és felesége, Kosztolányi-Kann Gyuláné. Dömös, 1902 vagy 1903 nyarán.

Vertel J.
1911-2011

● A GRAFIKUSI, ALKALMAZOTT GRAFIKUSI OEUVRETŐL LÁTSZÓLAG KÜLÖNÁLLO, ÁM VALÓJÁBAN AZZAL SZERVESEN ÖSSZEFÜGGŐ VERTEL JÓZSEF DÖMÖSI KÖZELETI TEVÉKENYSÉGE: ELKÉSZÍTETTE ÉS A KÖZSÉG-HÁZÁN ELHELYEZTETTE A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBAN ŐRZÖTT RÓMÁN KORI DÖMÖSI OSZLOPFŐ MÁ-SOLATÁT, HATHATÓS LÉPÉSEKET TETT AZÉRT, HOGY A MAGYAR TÖRTÉNE-LEMBEN OLY JELENTŐS SZEREPET JÁT-SZÓ HAJDANI DÖMÖSI ÁRPÁD-KORI ÉPÜLETEGYÜTTES ÁSATÁSAI MEGKE-ZDŐDJENEK, MAJD HOGY A PRÉPOST-SÁGI TEMPLOM ALTEMPLOMÁNAK REKONSTRUKCIÓJA ELKÉSZÜLHESSEN.

WEHNER TIBOR

● JÓZSEF VERTEL'S PUBLIC ACTIVITY IN DÖMÖS IS APPARENTLY UNRELA-TED TO HIS OEUVRE AS GRAPHIC AND APPLIED GRAPHIC ARTIST, BUT IN FACT IT IS CLOSELY LINKED TO IT: HE HAD A COPY OF THE ROMANESQUE COLUMN STONE OF DÖMÖS PREPA-RED (THE ORIGINAL IS KEPT IN THE HUNGARIAN NATIONAL GALLERY) AND HAD IT INSTALLED IN THE VILLAGE HALL, HE TOOK EFFECTIVE STEPS TO START EXCAVATIONS OF THE ÁRPÁD-ERA BUILDING COMPLEX - WHICH PLAYED A VERY IMPORTANT ROLE IN HUNGARIAN HISTORY AND ALSO TO COMPLETE THE RECONSTRUC-TION OF THE UNDERCROFT OF THE PROVOST CHURCH.

TIBOR WEHNER

LEPKESZÁRNY

30 µm

BUTTERFLY WING

vertel.hu • Argyulusi Gyula és Székely István, Vertel József • Fotók: Péter Ágoston
 ELTE TTK, XXXI. Levegőtérnyes (páncs) elektronmikroszkóp laboratórium
 ICH, Faculty of Science, CHC Dual Beam Scanning Electron Microscope Lab.

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

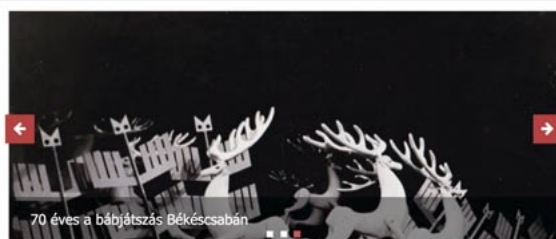

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

70 éves a bábjátzás Békéscsabán

Aktuális

TAKARÉKOS SZÜRREÁL

Neoves Péter Barnabás Ágáró című kiállítása a Bánhidai Alkotó Ház - Betegszamár Galériában.

214

Tovább

Tüligéni a már ismerteken

Rómeó és Júlia

FRISS TERMÉS

LAUNDRIES

CSEKKOLDI 4.0 HATÁRÁTLÉPÉSEK A...

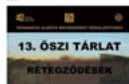
Felvidék kincsei

X. KORTÁRS KERESZTÉNY IKONOGRÁ...

A szavak és a dolgok a Meseböl...

A TIZENHARMADIK

A Háromgú Tolyfa Tündére- p...

Molnár Farkas / Megfagyott eml...

Nemzetközi díjat nyert a Békés...

A kéz – ami összeköt

Legördülő selyemszálak a tatal...

VAN MŰVÉSZI VÉNÁD?

FÉSZEK- Vámos János festőművés...

ART transfer-díj

„SZENTENDRE – KULTÚRPART 2019”...

Nem is tudjuk, mekkora szerenc...

70 éves a bábjátzás Békéscsab...

NOVEMBER						
H	K	SZ	CS	P	SZ	V
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Friss hírek

„Temet- az idő minket”

Legújabb számok

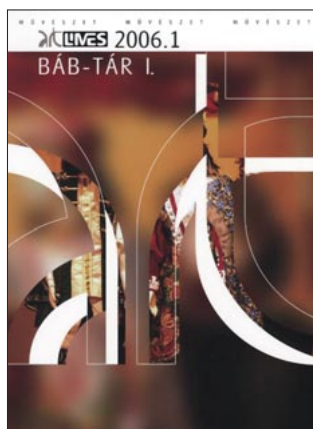
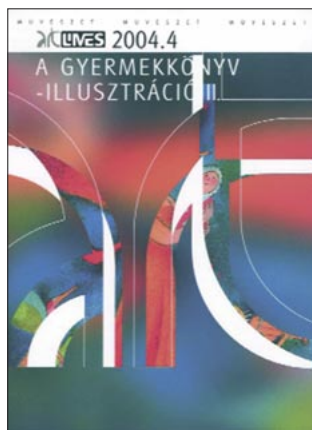
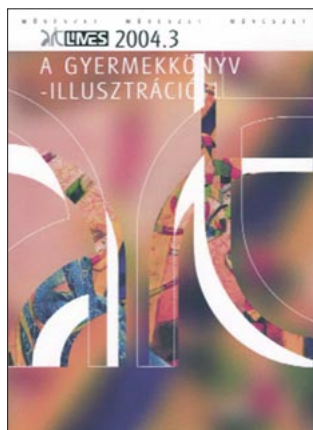
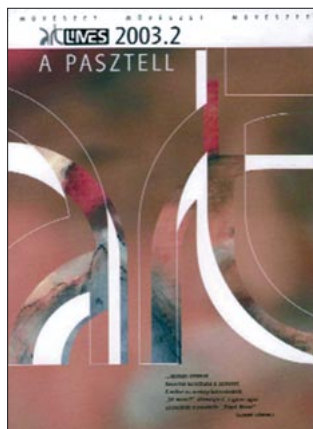

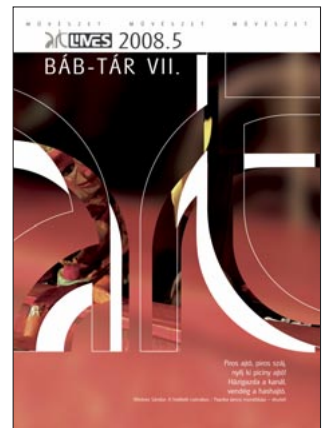
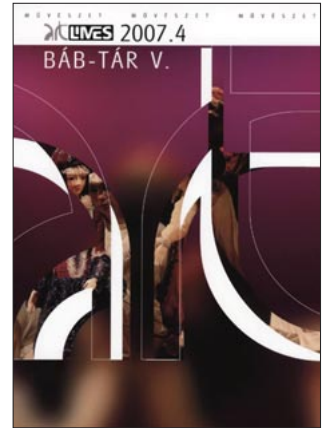
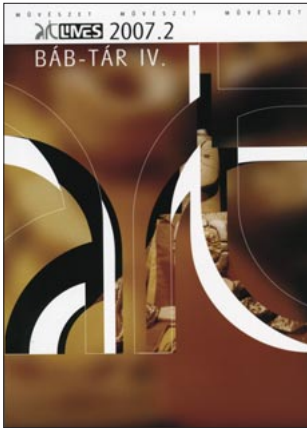
Archívum

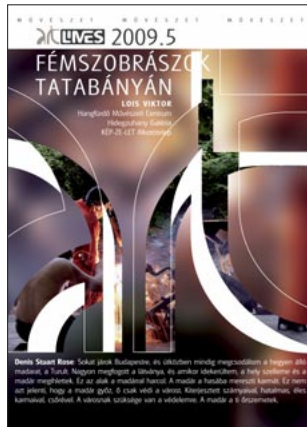
2018	2017	2016	2015
2014	2013	2012	2011
2010	2009	2008	2007
2006	2005	2004	2003
2002			

Kövessen minket!

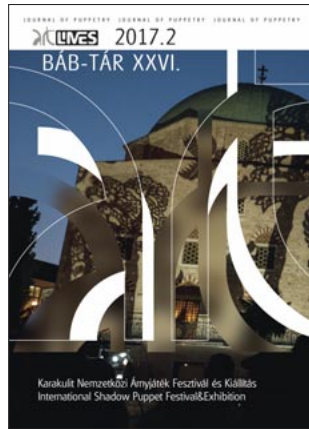
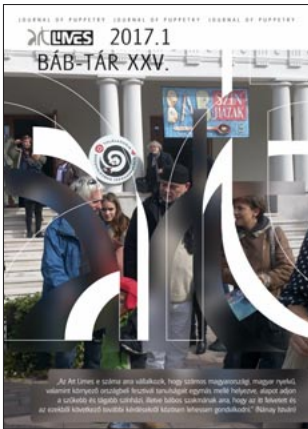

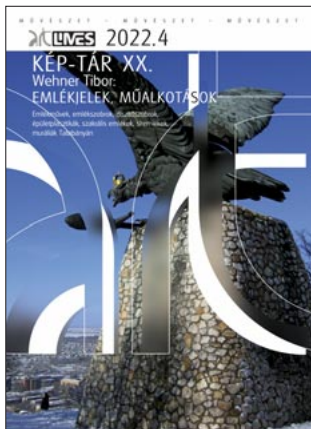

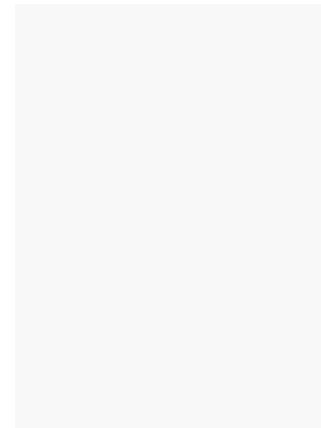
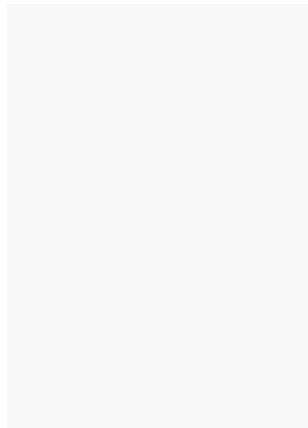
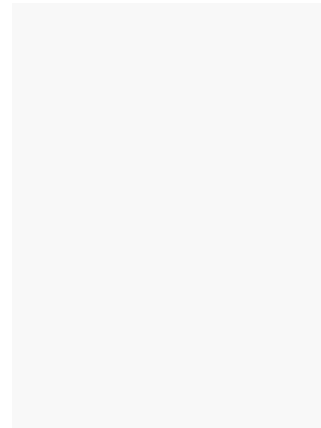
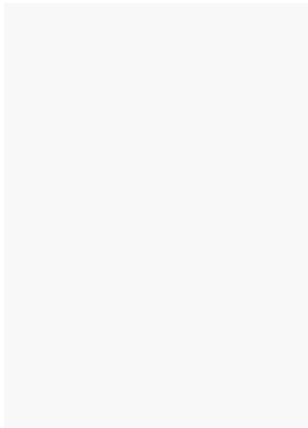
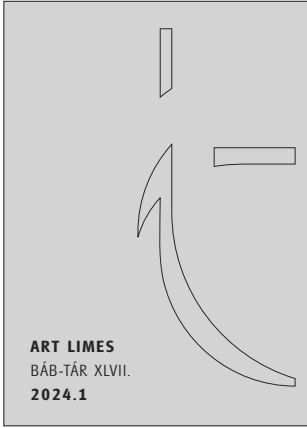

MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I–II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I–II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II–III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ÜVEGSZOBRÁSZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vernissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fémszobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX.	
A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiro: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2020/2. szám – KÉP-TÁR XII.	1.000 Ft
2020/3. szám – BÁB-TÁR XXXVI.	1.000 Ft
2020/4. szám – BÁB-TÁR XXXVII.	1.000 Ft
2020/5. szám – KÉP-TÁR XIII.	1.000 Ft
2020/6. szám – KÉP-TÁR XIV.	1.000 Ft
2021/1. szám – KÉP-TÁR XV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft

2022/4. szám – KÉP-TÁR XX. Emlékjelek, műalkotások	2.500 Ft
2023/1. szám – BÁB-TÁR XLIV. II. RÉSZ	1.000 Ft
2023/2. szám – KÉP-TÁR XX.	1.000 Ft
2023/3. szám – KÉP-TÁR XXI.	1.000 Ft
2023/4. szám – BÁB-TÁR XLV.	1.000 Ft
2023/5. szám – BÁB-TÁR XLVI.	1.000 Ft
2023/6. szám – KÉP-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2024/1. szám – BÁB-TÁR XLVII.	1.000 Ft
2024/2. szám – KÉP-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2024/3. szám – KÉP-TÁR XXV.	1.000 Ft
2024/4. szám – KÉP-TÁR XXVI.	1.000 Ft

MEGJELENT ILLUSZTRÁCIÓS SZÁMAINK:

2004/3.4. szám – A gyermekkönyv-illusztráció I-II. (elfogyott)	—
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában – III. (elfogyott)	—
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX. – A képiro: Kass János 1.	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft

További képző- és iparművészeti számainkban is szerepel egy-egy összeállítás az illusztrációról! Így pl. legutóbbi, 2018/6. KÉP-TÁR IX. számunkban Szurcsik József: Az illusztrációs szakma kérdései, valamint Révész Emese: Szabad játéktér. Kortárs magyar illusztráció című cikke. A megjelent számok részletes tartalma honlapunkon található: www.artlimes.hu;

KÖZLEMÉNYEK:

– 2020-ban megjelenő számaink megrendelhetők (részben a régi számok is) a szerkesztő vagy a szerkesztőség e-mailjén: viragjeno46@gmail.com; info@artlimes.hu; valamint megvásárolhatók az Írók Boltjában. A LIMES című egykori történelmi-tudományos szemle egyes számai az MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltártól rendelhetők meg.

Folyóirataink megvásárolhatók:

– Budapesten: Írók Boltja (Andrássy út 45.)

Megrendelhető: Könyvtárellátó Kht., 1143 Budapest, Ilka u. 31.

Kernstok Alapítvány/Art Limes Szerkesztősége, 2800 Tatabánya, Kós Károly u. 3. fsz. 3.

E-mail: viragjeno46@gmail.com

Honlapjaink: www.artlimes.hu; www.limesfolyoirat.hu